

PLASTİK SANATLARDA RENK

EDİTÖRLER

Prof. Zeliha AKÇAOĞLU

Doç. Gülçin KARACA

Doç. Murat ATEŞLİ

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-362-085-1

Sayfa Mizanpaj ve kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı
Plastik Sanatlarda Renk

Yayıncı Sertifika No
47518

Editörler
Zeliha AKÇAOĞLU
ORCID iD: 0000-0003-3738-2834
Gülçin KARACA
ORCID iD: 0000-0002-8768-1667
Murat ATEŞLİ
ORCID iD: 0000-0003-3954-100X

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
ART000000

DOI
10.37609/akya.4209

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Kütüphane Kimlik Kartı
Plastik Sanatlarda Renk / ed. Zeliha Akçaoğlu, Gülçin Karaca, Murat Ateşli.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2026.
386 s. : resim. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253620851

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Plastik sanatlarda rengin farklı yönlerini disiplinler arası bir bakış açısıyla ele almak amacıyla hazırlanan bu kitapta, rengin fiziksel ve optik özelliklerinden psikolojik etkilerine, sanat tarihindeki dönüşümünden çağdaş sanat pratiklerindeki kullanımına kadar uzanan geniş bir çerçeve sunulmaktadır. Kitapta yer alan bölümler, rengin yalnızca estetik bir araç değil, aynı zamanda kültürel, toplumsal ve düşünsel anlamlar taşıyan bir olgu olduğunu ortaya koymaya çalışarak sanat eğitiminde özellikle görsel sanatlar eğitiminde, öğrencilere ve akademisyenlere bir bakış açısı oluşturmayı amaçlarken, renk konusunda bilgi ve farkındalık arttırmayı da hedeflemektedir. Bu nedenle “Plastik Sanatlarda Renk” kitabı ana renkler ve ara renkler üzerinden rengin resim sanatındaki kullanımını hem plastik hem de sosyolojik olarak değerlendirirken tek bir rengin özelinde kültürel göstergeleri ve psikolojik etkileri de okuyucunun karşısına çıkarmak istemektedir.

Kitabın bölüm yazarları, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı lisansüstü sanatta yeterlik programında uzun yıllar verdiğim ‘Işık ve Renk’ dersime katılmış olan eski öğrencilerimdir. Bugün akademik hayatta, farklı üniversitelerin güzel sanatlar fakültelerinde çalışan akademisyen ve sanatçılar; renk ve ışıkla ilgili araştırmalarından yola çıkarak renge dair değişen ve gelişen bakış açılarını yeniden kaleme aldılar. Bu süreçte yeni okumalar ve araştırmalar sonucu ulaştıkları dokümanlar ile oluşturdukları yazıları sayesinde kitabın tamamlanması mümkün oldu. İmece gibi birlikte tamamlanan kitabın bölümlerine destek veren akademisyen ve sanatçılara teşekkürü bir borç bilirim.

Temel olarak ana renkler ve ara renkler üzerinden oluşturulan araştırmalarda sarı renk üzerine, “Renkten Malzemeye: Çağdaş Sanatta Sarının Dönüşümü” ile Dr. Öğr. Üyesi Harika MUSAL ÇAKMAKLISOY rengin görsel algıya dayalı bir unsur olmanın ötesine geçerek organik, tekstil temelli ve doğal materyaller aracılığıyla fiziksel bir varlık kazanırken, malzeme, anlam ve deneyim arasındaki ilişkilerle çok katmanlı bir yapı olarak sarı rengin ortaya çıkışını, “Tarihsel Süreçte Kullanılan İnorganik Pigment Sarılar Üzerine Bir İnceleme” ile Doç. Orhan ERKAL, tarihsel süreçte kullanıla gelen pigment sarıların ve

onların kullanım alanlarının ne olduğu, hangi eserlerde tespit edilebildikleri üzerine derinlemesine bir araştırma sunar. “Monokrom Mutlakiyet: Sarı Rengin Kozmik Enerji ve Entropi Arasındaki Diyalektiği” ile Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Selcen YÜCELEN sarı rengin iki boyutlu plastik yüzeylerdeki monokrom egemenliğini, termodinamiğin ikinci yasası olan entropi ve kozmik enerji (negentropi) diyalektiği üzerinden disiplinlerarası bir yöntemle incelenmesini yaparak sarı rengi okuyucuya sunar.

Kırmızı; “Görsel Kültür ve Antropoloji Bağlamında Performatif Sanatta Kırmızı Renk Olarak Kanın Kullanımı” ile Doç. Murat ATEŞLİ, 1960’den günümüze performans sanatında kanı kırmızı renk olarak kullanan sanatçıların yapıtlarıyla görsel kültürdeki yansımalarını, “Sanatta ve Kültürde Kırmızı: Fiziksel, Psikolojik ve İdeolojik Bir İnceleme” ile Dr. Öğr. Üyesi Burak YAVUZYILMAZ kırmızının sanat ve kültürdeki içerik taşıyıcılığını fiziksel, fizyolojik ve psikolojik boyutlarıyla ele almakta; ardından rengin kültürel ve ideolojik anlamlarını Çin, Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye başta olmak üzere Japonya, Hindistan, Güney Afrika ve İspanya örnekleri üzerinden tartışmaktadır. “Edirne Kırmızısı’nın İzinde: Kırmızının Doğadan Kültüre İnşası” ile Dr. Öğr. Üyesi Zerrin PEHLİVAN, Edirne Kırmızısı’nı yalnızca tarihsel bir boya ya da teknik üretim bilgisi olarak değil; doğa, emek, bilgi, yüzey ve kültürel dolaşımın kesişiminde biçimlenen özgün bir renk olgusu olarak ele almaktadır.

Mavi; “Resim Sanatında Dört Mavi Pigment” bahsi ile Dr. Öğr. Üyesi Deniz REİSOĞLU mavi pigmentlerin tarihsel gelişimini teknik üretim süreçleri, ekonomik dolaşım ağları ve kültürel temsil biçimleri bağlamında incelemelerini aktarmakta. “Kutsallıktan Plastik Özerkliğe: Batı Resim Sanatında Mavi Renginin Tarihsel Dönüşümü” ile sanatçı Fulya BAYRAKTAR, mavi renginin Batı resim sanatındaki tarihsel dönüşümünü incelemektedir. “Mavi Bir Alan: Yves Klein’da Renk, Boşluk ve Deneyim” ile Doç. Dr. Sema ÖCAL ÇAĞLAYAN, 20. yüzyılın savaş sonrası sanat ortamında, sanat eserinin ne olduğu ve izleyicinin bu yapının neresinde durduğunu işaret ederek, Yves Klein’in bu tartışmaların merkezindeki mavi anlayışı, boşluk fikri, beden kullanımı, maddesellik ile maddesizlik arasındaki ilişkiyi ve izleyiciye yüklediği rolü tartışır. “Batı Sanatında Mavinin Metofo-rik Dönüşümü: Kutsallıktan Dijital Sonsuzluğa” ile Arş. Gör. Özge ÖNER, Batı sanatında mavinin tarihsel ve düşünsel dönüşümünü metaforik bir çerçevede ele alarak, rengin anlam katmanlarının kutsallıktan dijital sonsuzluğa uzanan değişimini incelemektedir.

Mor; “Çağdaş Sanat ve Görsel Kültürde Mor Rengin Melankolik Serüveni” ile Arş. Gör. Elif BEYAZ KARDEŞ, Tarihsel süreç boyunca iktidar, tinsellik, yas ve dönüşüm gibi kavramlarla ilişkilendirilen mor rengi günümüzde melankoli, kırılgnalık, kayıp, bellek, içe dönüş ve psikolojik gerilim gibi duygusal durumların görünür kılınmasında etkili bir görsel araç olarak nasıl kullanıldığı üzerinden, çağdaş görsel üretimlerdeki mekânsal atmosferlerde, dijital görsel deneyimlerde ve kolektif görünürlük biçimlerindeki görünürlüğü incelenmiştir. “Mor Rengin Etimolojisi” ile Doç. Ayşe SEZER mor rengin tarihsel, dilsel, kültürel, sanatsal ve psikolojik boyutlarını çok disiplinli bir perspektiften mor rengin etimolojik, ekonomik ve sembolik süreçlerinde şekillenen katmanlı kültürel göstergelerini sunar.

Yeşil; “Yeşilin Kavramsal İnşası: Dil, Kültür ve Sembolizm” ile sanatçı Çağıl Sezin ÖZDEMİR, yeşil rengin fiziksel özelliklerini aşarak tarihsel, kültürel ve simgesel anlamlarına odaklanır. “Yeşil Rengin Maddeselliği ve Çağdaş Sanatta Aktör Madde Olarak Ortaya Çıkışı” konusu ile Dr. Öğr. Üyesi Derya ÜLKER yeşil rengin maddeselliğine odaklanarak tarihsel süreçteki dönüşümünü ve barındırdığı çatışan anlamları inceler. “Batı Sanatında Orta Çağ’dan Çağdaş Sanatta Peyzaj Resminde Yeşil” ile Doç. Gülçin KARACA, yeşil rengin Avrupa resim tarihinde özellikle peyzaj resmi bağlamında geçirdiği dönüşümü ele almaktadır.

Turuncu; “Kromatik Eşikler: Türk Resmi ve Sinemasında Turuncunun Fenomenolojisi” ile Doç. Melis BOYACI, turuncu rengini Türk resminde ve bunun sinemasal görselliğe uzanan yansımalarında fenomenolojik, kültürel ve atmosferik bir kategori olarak ele almaktadır. Rengi biçimci, simgesel ve salt optik yorumların ötesine taşıyan çalışma, turuncuyu modernist renk kuramı, fenomenoloji ve görsel kültür çalışmalarıyla bütünleşen disiplinlerarası bir çerçevede konumlandırır. “Plastik Sanatlarda Hareket ve Turuncu Renk İlişkisi” ile Prof. Zeliha AKÇAOĞLU, Turuncu rengin anlam taşıyıcılığı ve oluşturduğu hem fiziksel hem de duygusal hareket kabiliyetini örnek eserlerden bize sunar. “Turuncunun Kültürel Yansımaları Bağlamında Bir Geçit: “THE GATES”” ile Araş. Gör. Dr. Merve ÖZCAN turuncu rengin etimolojik yolculuğunda plastik sanatlardaki kullanımına, Doğu’daki spiritüel sembolizmden Batı’daki işlevsel ve kimliksel kodlamalarına uzanan bir incelemenin ardından, “Görsel Sanatlarda Rengin Tarihsel Evrimi ve Duygusal Tasarım Bağlamında Dijital Oyun Tasarımındaki Yansımaları” ile Doç. Remzi SAN, Papirüs isimli bilgisayar oyununun mekân, karakter ve asset tasarımları; Plutchik’in duygu modeli, Joosten vd., Geslin vd. ve Plass vd.’nin

akademik çerçeveleri ışığında duygusal tasarım odaklı renk kullanımı bağlamında, resim sanatının renk-duygu geleneğinin nasıl dijital oyun tasarımına uyarlandığını bize aktarır.

Görsel sanatlar eğitiminde ve akademilerde kaynak kitap hedefi ile tüm üniversite ve akademilere katkı sağlamak amacıyla, “Plastik Sanatlarda Renk” kitabı ana renkler ve ara renkler üzerinden rengin kullanımı konusunu hem plastik hem de sosyolojik olarak ele alırken temalar her rengin özelinde sosyolojik kültürel ve psikolojik etkileri üzerinden araştırmaların verileri üzerinden ortak bir çalışma olarak okuyucunun karşısına çıkıyor. Alanlarında uzman akademisyen ve araştırmacıların katkılarıyla hazırlanan bu çalışmanın, plastik sanatlar alanında öğrenim gören öğrencilere, araştırmacılara, sanatçılara ve konuya ilgi duyan tüm okurlara yararlı olmasını diliyoruz. Bu kitabın ortaya çıkmasına katkılarını esirgemeyen değerli bölüm yazarlarına ayrı ayrı teşekkür ederim. Sürecin sorunsuz ilerlemesindeki değerli emeklerinden dolayı kıymetli editörler, Doç. Murat ATEŞLİ ve Doç. Gülçin KARACA’ya çok teşekkür ederim. Arş. Gör. Elif BEYAZ KARDEŞ, canla başla çalışarak büyük destek verdi, kendisine çok teşekkür ederim.

Prof. Zeliha AKÇAOĞLU
Eskişehir 11.08.2026

İçindekiler

BÖLÜM 1	Sanatta ve Kültürde Kırmızı: Fiziksel, Psikolojik Ve İdeolojik Bir İnceleme.....	1
	<i>Burak YAVUZYILMAZ</i>	
BÖLÜM 2	Görsel Kültür ve Antropoloji Bağlamında Performatif Sanatta Kırmızı Renk Olarak Kanın Kullanımı	21
	<i>Murat ATEŞLİ</i>	
BÖLÜM 3	Edirne Kırmızısının İzinde: Kırmızının Doğadan Kültüre İnşası ..	43
	<i>Zerrin PEHLİVAN</i>	
BÖLÜM 4	Tarihsel Süreçte Kullanılan İnorganik Pigment Sarılar Üzerine Bir İnceleme.....	57
	<i>Orhan ERKAL</i>	
BÖLÜM 5	Renkten Malzemeye: Çağdaş Sanatta Sarının Dönüşümü	83
	<i>Harika MUSAL ÇAKMAKLISOY</i>	
BÖLÜM 6	Monokrom Mutlaklıyet: Sarı Rengin Kozmik Enerji ve Entropi Arasındaki Diyalektiği	95
	<i>Ayşe Selcen YÜCELEN</i>	
BÖLÜM 7	Kutsallıktan Plastik Özerkliğe: Batı Resim Sanatında Mavi Renginin Tarihsel Dönüşümü	111
	<i>Fulya BAYRAKTAR</i>	
BÖLÜM 8	Resim Sanatında Dört Mavi Pigment.....	131
	<i>Deniz REİSOĞLU</i>	
BÖLÜM 9	Mavi Bir Alan: Yves Klein'da Renk, Boşluk ve Deneyim	145
	<i>Sema ÖCAL ÇAĞLAYAN</i>	
BÖLÜM 10	Batı Sanatında Mavinin Metaforik Dönüşümü: Kutsallıktan Dijital Sonsuzluğa	165
	<i>Özge ÖNER</i>	

BÖLÜM 11	Plastik Sanatlarda Hareket ve Turuncu Renk İlişkisi	183
	<i>Zeliha AKÇAOĞLU</i>	
BÖLÜM 12	Kromatik Eşikler: Türk Resmi ve Sinemasında Turuncunun Fenomenolojisi.....	203
	<i>Melis BOYACI</i>	
BÖLÜM 13	Turuncunun Kültürel Yansımaları Bağlamında Bir Geçit: “The Gates”	231
	<i>Merve ÖZCAN</i>	
BÖLÜM 14	Batı Sanatında Orta Çağ’dan Çağdaş Sanata Peyzaj Resminde Yeşil	247
	<i>Gülçin KARACA</i>	
BÖLÜM 15	Yeşil Rengin Maddeselliği ve Çağdaş Sanatta Aktör Madde Olarak Ortaya Çıkışı.....	269
	<i>Derya ÜLKER</i>	
BÖLÜM 16	Yeşilin Kavramsal İnşası: Dil, Kültür ve Sembolizm	295
	<i>Çağrı Sezin ÖZDEMİR</i>	
BÖLÜM 17	Mor Rengin Etimolojisi	313
	<i>Ayşe SEZER</i>	
BÖLÜM 18	Çağdaş Sanat ve Görsel Kültürde Mor Rengin Melankolik Serüveni.....	335
	<i>Elif BEYAZ KARDEŞ</i>	
BÖLÜM 19	Resim Sanatında Rengin Tarihsel Dönüşümü ve Duygusal Tasarım Bağlamında Dijital Oyun Tasarımına Yansımaları	357
	<i>Remzi SAN</i>	

Yazarlar

Prof Zeliha AKÇAOĞLU
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi, Resim Bölümü

Doç. Murat ATEŞLİ
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi Resim Bölümü

Sanatçı Fulya BAYRAKTAR
Anadolu Üniversitesi GSE Resim Anasanat
Dalı Sanatta Yeterlilik

Arş. Gör. Elif BEYAZ KARDEŞ
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi

Doç. Melis BOYACI
İstanbul Topkapı Üniversitesi İletişim
Fakültesi, Görsel İletişim Tasarım Bölümü

Doç. Orhan ERKAL
Yalova Üniversitesi Sanat ve Tasarım
Fakültesi

Doç. Gülçin KARACA
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi

**Dr. Öğr. Üyesi Harika MUSAL
ÇAKMAKLISOY**
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi, Resim Bölümü

Doç. Dr. Sema ÖCAL ÇAĞLAYAN
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Arş. Gör. Özge ÖNER
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi

Arş. Gör. Dr. Merve ÖZCAN
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi, Resim Bölüm

Çağıl Sezin ÖZDEMİR
Serbest Araştırmacı

Dr. Öğr. Üyesi Zerrin PEHLİVAN
Trakya Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi Resim Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Deniz REİSOĞLU
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Güzel
Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü

Doç. Remzi SAN
Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Fakültesi, Çizgi Film ve Animasyon Bölümü

Doç. Ayşe SEZER
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, GSTF

Dr. Öğr. Üyesi Derya ÜLKER
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Burak YAVUZYILMAZ
Ordu Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Selcen YÜCELEN
Şırnak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

BÖLÜM I

Sanatta Ve Kültürde Kırmızı: Fiziksel, Psikolojik Ve İdeolojik Bir İnceleme

Burak YAVUZYILMAZ¹

1. RENGİN TANIMI VE KIRMIZININ ETKİLERİ

Işığın cisimlere çarptıktan sonra yansıyarak görme duyumuzda bıraktığı etki renk olarak tanımlanmaktadır; bir başka ifadeyle renk, Newton'ın prizma deneyleriyle ortaya koyduğu üzere beyaz ışığın tayfı olmaktadır (Newton, 1704/1952). Ancak rengin tanımı dönemlere ve sanatçılara göre değişiklik göstermiştir. Leonardo ve Holbein gibi ustalar rengi neredeyse maddi bir gerçekliği olan, değerini kendinde taşıyan bir tözel nitelik olarak görmüştür. Renk, çeşitli meslek gruplarında farklı amaçlarla araştırılmakta ve genellikle üç bilim dalı ekseninde ele alınmaktadır: fizik, fizyoloji ve psikoloji. Rengin varlığı ve yapısı fizik açısından incelenirken, görülmesi ve algılanması fizyolojik ve psikolojik boyutlarda çözümlenmektedir. Rengin bilimsel olarak kavranışı, antik kuramlardan modern optik ve görme kuramlarına uzanan uzun bir tarihe sahiptir (Crone, 1999).

Kastan ve Farthing'in (2018, s. 9) özlü ifadesiyle, rengin duyumu fiziksel, algısı ise kültürel; fizyoloji ne gördüğümüzü belirlerken, kültür onu nasıl adlandırdığımızı, betimlediğimizi ve anlamlandırdığımızı belirlemektedir. Bu çalışma, tüm renkler içinde tarihsel ve simgesel önceliği tartışmasız olan kırmızıyı merkeze almaktadır. Pastoureau'ya (2017, s. 12) göre kırmızı, Batı'da binlerce yıl boyunca adına layık tek renk, ilk renk olmuştur; insanlığın ilk renk denemelerini yaptığı, ilk başarılarını elde ettiği ve bir kromatik evren kurduğu renk kırmızı olmuştur. Çalışmanın izleği de bu önceliği takip etmektedir: önce kırmızının fiziksel, fizyolojik ve psikolojik etkileri, ardından kullanım alanları ve nihayet farklı ülkelerdeki kültürel ve ideolojik anlamları ele alınmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, brkyvzyilmaz@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-8917-9438
DOI: 10.37609/akya.4209.c20315

KAYNAKLAR

- Akçakaya, N. (2018). Renk sembollerine dair sosyolojik bir inceleme. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (39), 373–388. <https://doi.org/10.21497/sefad.443533>
- AL-Ayash, A., Kane, R. T., Smith, D., & Green-Armytage, P. (2016). The influence of color on student emotion, heart rate, and performance in learning environments. *Color Research and Application*, 41(2), 196–205. <https://doi.org/10.1002/col.21949>
- Antmen, A. (2008). *Sanatçılardan yazılar ve açıklamalarla 20. yüzyıl batı sanatında akımlar*. Sel Yayıncılık.
- Baydemir, G. (2016). *Türk resim sanatında renk kullanımı* [Sanatta yeterlik eser metni, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi (Tez No: 430661).
- Buechner, V. L., & Maier, M. A. (2016). Not always a matter of context: Direct effects of red on arousal but context-dependent moderations on valence. *PeerJ*, 4, e2515. <https://doi.org/10.7717/peerj.2515>
- Buxbaum, G., & Pfaff, G. (Ed.). (2009). *Industrial inorganic pigments* (3. baskı). Wiley-VCH.
- Crone, R. A. (1999). *A history of color: The evolution of theories of light and color*. Kluwer Academic Publishers.
- Elkins, J. (2005). *What painting is: How to think about oil painting, using the language of alchemy*. Routledge.
- Fukuda, K. (1996). *Japan color*. Seibundo Shinkosha.
- Gliozzo, E. (2021). Pigments — Mercury-based red (cinnabar-vermilion) and white (calomel) and their degradation products. *Archaeological and Anthropological Sciences*, 13(11), 210. <https://doi.org/10.1007/s12520-021-01402-4>
- Goethe, J. W. von (2006). *Theory of colours* (C. L. Eastlake, Çev.). MIT Press. (Orijinal eser 1810'da yayımlandı)
- Greenfield, A. B. (2005). *A perfect red: Empire, espionage and the quest for the color scarlet*. Harper-Collins.
- Hidaka, K. (2024). *The art of color categorization*. Springer.
- Itten, J. (1970). *The elements of color* (E. van Hagen, Çev.). Van Nostrand Reinhold. (Orijinal eser 1961'de yayımlandı)
- İstanbul, S. (2023). Türk kültüründe inançsal, tarihsel ve nesnel bağlamda türkülerde renkler ve anlamları. *Yegah Müzikoloji Dergisi*, 6(1), 83–106. <https://doi.org/10.51576/ymd.1302992>
- Jiang, F., Zhang, R., & Lu, S. (2021). Red and risk preferences: The effects of culture and individual differences. *Journal of Behavioral Decision Making*, 34(5), 625–638. <https://doi.org/10.1002/bdm.2233>
- Jonauskaitė, D., Abu-Akel, A., Dael, N., Oberfeld, D., Abdel-Khalek, A. M., Al-Rasheed, A. S., Antonietti, J.-P., Bogushevskaya, V., Chamseddine, A., Chkonia, E., Corona, V., Fonseca-Pedrero, E., Griber, Y. A., Grimshaw, G., Hasan, A. A., Havelka, J., Hirnstein, M., Karlsson, B. S. A., Laurent, E., ... Mohr, C. (2020). Universal patterns in color-emotion associations are further shaped by linguistic and geographic proximity. *Psychological Science*, 31(10), 1245–1260. <https://doi.org/10.1177/0956797620948810>
- Jonauskaitė, D., & Mohr, C. (2025). Do we feel colours? A systematic review of 128 years of psychological research linking colours and emotions. *Psychonomic Bulletin & Review*, 32, 1457–1486. <https://doi.org/10.3758/s13423-024-02615-z>
- Kandinsky, W. (1977). *Concerning the spiritual in art* (M. T. H. Sadler, Çev.). Dover Publications. (Orijinal eser 1911'de yayımlandı)
- Kastan, D. S., & Farthing, S. (2018). *On color*. Yale University Press.
- Kramrisch, S. (1994). *Exploring India's sacred art: Selected writings of Stella Kramrisch* (B. S. Miller, Ed.). Motilal Banarsidass. (Orijinal eser 1983'te yayımlandı)

- Lunardo, R., Saintives, C., & Chaney, D. (2021). Food packaging and the color red: How negative cognitive associations influence feelings of guilt. *Journal of Business Research*, 134, 589–600. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.05.052>
- Mazlum, Ö. (2011). Rengin kültürel çağrışımları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 125–138.
- Newton, I. (1952). *Opticks: Or a treatise of the reflections, refractions, inflections & colours of light* (4. baskı temel alınmıştır). Dover Publications. (Orijinal eser 1704'te yayımlandı)
- Osaka, N. (2022). Emotional neuroaesthetics of color experience: Views from single, paired, and complex color combinations. *PsyCh Journal*, 11 (5), 628–635. <https://doi.org/10.1002/pchj.577>
- Özarslan, S. (2009, 17 Ocak). Ressamlara sorduk: Sanatın rengi kırmızı mı? *Zaman*.
- Pastoureau, M. (2017). *Red: The history of a color* (J. Gladding, Çev.). Princeton University Press. (Orijinal eser 2016'da yayımlandı)
- Scholkmann, F., Hafner, T., Metz, A. J., Wolf, M., & Wolf, U. (2017). Effect of short-term colored-light exposure on cerebral hemodynamics and oxygenation, and systemic physiological activity. *Neurophotonics*, 4(4), 045005. <https://doi.org/10.1117/1.NPh.4.4.045005>
- Sieber, R., & Walker, R. A. (1987). *African art in the cycle of life*. Smithsonian Institution Press.
- Yıldırım, A. (2006). Renk simgeçiliği ve Şeyh Gâlib'in üç rengi. *Millî Folklor*, 18(72), 129–140.
- Zohdi, H., Märki, J., Scholkmann, F., & Wolf, U. (2024). Cerebral, systemic physiological and behavioral responses to colored light exposure during a cognitive task: A SPA-fNIRS study. *Behavioural Brain Research*, 462, 114884. <https://doi.org/10.1016/j.bbr.2024.114884>

Görsel Kaynakça

- Görsel 1. Beyaz ışığın prizmadan geçişi (ışığın dağılımı). Bu çalışma için yazar tarafından hazırlanmış özgün diyagram (telifsiz).
- Görsel 2. Görünür ışık tayfı ve dalga boyları. Bu çalışma için yazar tarafından hazırlanmış özgün diyagram (telifsiz).
- Görsel 3. Kırmızı renkli geleneksel ipek kıyafet (kırmızı áo dài). Fotoğraf: Trmen Long, Pexels (ücretsiz kullanım lisansı; web sitesi atfı ile). <https://www.pexels.com/tr-tr/fotograf/ayakkabilar-asili-asmak-asilmek-14581468/>
- Görsel 4. Kültür Devrimi propaganda afişi (Mao Zedong). Wilfredor; CC0 1.0 (kamu malına adanmış), Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cultural_Revolution_propaganda_poster_featuring_Mao_Zedong.jpg
- Görsel 5. Chen Wenling, kırmızı figür heykeli, Hong Kong Sanat Merkezi, 2013. Fotoğraf: Baikingions; CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:HKAC_Wan_Chai_香港藝術中心_Hong_Kong_Arts_Centre_陳文令_Chen_Wen_Ling_red_sculpture_long_figure_n_visitor_July-2013.JPG
- Görsel 6. İlya Repin, Kursk Vilayetinde Dini Geçit Töreni (1880–1883), tuval üzerine yağlıboya, Tretyakov Galerisi, Moskova. Kamu malı (PD-Art; sanatçı ö. 1930), Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Procesión_de_Pascua_en_la_región_de_Kursk_por_Iliá_Repin.jpg
- Görsel 7. Osman Hamdi Bey, Kaplumbağa Terbiyecisi (1906), tuval üzerine yağlıboya, Pera Müzesi, İstanbul. Kamu malı (PD-Art; sanatçı ö. 1910), Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Osman_Hamdi_Bey_-_The_Tortoise_Trainer.jpg

BÖLÜM 2

Görsel Kültür ve Antropoloji Bağlamında Performatif Sanatta Kırmızı Renk Olarak Kanın Kullanımı¹

Murat ATEŞLİ²

İLK RENK VE KAN İLİŞKİSİ

Sanat tarihi ve görsel kültürün geleneksel yorumlamalarında renk olgusu; çoğunlukla optik bir fenomene, kompozisyonu inşa eden araçsal bir plastik öğeye ya da soyut simgesel anlam katmanlarını taşıyan aşkın bir göstergeye indirgenmiştir. Resim sanatının biçimsel kavrayışında bir rengin plastik açıdan varlığı, organik veya inorganik pigmentlerden oluşan boyanın yüzeydeki ışığı kırma, masetme ve yansıtma kapasitesiyle, yani fiziksel bir görünürlük durumuyla sınırlı tutulmuştur. Oysa renk, salt biçimi görünür kılan ve nesneye dışsal bir kabuk ören dekoratif bir unsur olmanın ötesinde, malzemenin kendi hafızasını, dönüşüm sürecini ve resimsel yüzeydeki plastik zorunluluğunu var eden ontolojik bir medyumdur. Tarihsel ve kültürel süreklilik kesitinde bakıldığında, bu resimsel düzlemde özellikle “kırmızı”, hiçbir zaman salt bir dalga boyu frekansına ya da nötr bir estetik tercihin steril sınırlarına hapsedilememiştir; aksine, özdeş ağırlığıyla izleyiciyi sarsan, bedensel ve felsefi bir derinliğin pürüzsüz taşıyıcısı olarak konumlanmıştır.

İnsanlığın görsel deneyiminde en eski ve en güçlü rengin kırmızı olduğu söylenebilir. Tarih öncesi mağara resimlerindeki kırmızı aşı boyasından günümüz çağdaş sanatının kışkırtıcı performatif eylemlerine uzanan çizgide kırmızı renk; yaşam, ölüm, iktidar, arzu ve kimlik arasındaki gerilimi görünür kılan bir gösterge

¹ Bu çalışmada yararlanılan kaynakların çevirisinde ve veri analizlerinde üretken yapay zekâ araçlarından faydalanılmıştır.

² Doç., Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, muratesli@anadolu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3954-100X

izleyicinin mimari mekânı algılama süreçlerini altüst ederek, abjekt ve etsi haki-katiyle yüzleştirmektedir.

Sonuç olarak; bu çalışmada ele alınan kuramsal çerçeveler ve performatif yaklaşımdaki sanatsal pratikler, kan ile kırmızı rengin çağdaş sanatta ne denli karmaşık bir anlam yüküyle dolaşıma girdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Mary Douglas'ın kirlilik ve tehlike kavramlarından Kristeva'nın abject/iğrenç kavramına, Victor Turner'ın ritüel eşliğinden Foucault'un biyopolitika ve iktidar rejimlerinin temsil ettiği tahakküme kadar uzanan kuramsal perspektifler; kanın yalnızca anti-estetik bir tercih değil, bedenin, iktidarın, kimliğin, toplumsal cinsiyet normlarının ve toplumsal tarihin görsel kültür ve antropolojik kökenlerini üzerinden yoğunlaşma noktası olduğunu göstermektedir. Antropoloji kanın ritüelistik özelliğini ve kültürel statüsünü tarihsel bağlamda ele alırken görsel kültür kuramı, imgeler aracılığıyla işlenen anlamlandırma ve ifade stratejileri sanatçılar tarafından problematiğe dönüştürülmüştür. Sanatçıların yapıtlarında kırmızı ve kan yalnızca bir renk ve medyum olmaktan çıkarılarak insanlığın en temel varoluşsal sorularıyla yüzleşmesi sağlanmıştır.

KAYNAKLAR

- Bhabha, H. K. (2009). *Anish Kapoor. Royal Academy of Arts*.
 Berlin, B. ve Kay, P. (1991). *Basic color terms: Their universality and evolution*. University of California Press.
 Blocker, J. (1999). *Where is Ana Mendieta?: Identity, place, and exile*. University of Minnesota Press.
 Butler, J. M. (2012). *Advanced topics in forensic DNA typing: Methodology*. Academic Press.
 Carolee Schneemann Foundation. (t.y.). *Meat Joy*. <https://www.schneemannfoundation.org/artworks/meat-joy> (Erişim Tarihi: 28.05.2026).
 Celant, G. (2011). *Anish Kapoor*. Phaidon Press.
 Chevalier, J. ve Gheerbrant, A. (1996). *Dictionary of symbols* (J. Buchanan-Brown, Trans.). Penguin Books.
 Corbin, A. ve Courtine, J.-J. ve Vigarello, G. (Ed.). (2021). *Bedenin tarihi: Cilt 3* (Çev. S. Özen). Alfa Yayınları.
 Cruz, C. (2017). All that's left: The art of Teresa Margolles. *The Critical Flame*. <https://criticalflame.org/all-thats-left-the-art-of-teresa-margolles/> (Erişim Tarihi: 22.05.2026).
 Delamare, F. ve Guineau, B. (2007). *Renkler ve malzemeleri* (O. Türkay, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
 Douglas, M. (2007). *Saflık ve tehlike: Kirlilik ve tabu kavramlarının bir analizi* (E. Ayhan, Çev.). Metis Yayınları.
 Duncan, A. ve Church, L. (2026). *ORLAN artist overview and analysis*. The Art Story. <https://www.theartstory.org/artist/orlan/> (Erişim Tarihi: 22.05.2026)
 Eberhard, W. (2000). *Çin simgeler sözlüğü* (A. Kazancıgil, Çev.). Kabaıcı Yayınevi.
 Foster, H. (2017). *Yeni kötü günler: sanat, eleştiri, acil durum* (F. B. Aydar, Çev.). Koç Üniversitesi Yayınları.
 Foucault, M. (2007). *Cinselliğin tarihi* (H. U. Tanrıöver, Çev.; 2. bs.). Ayrıntı Yayınları.

- Gardin, N., Olorenshaw, R., Gardin, J. ve Klein, O. (2014). *Larousse semboller sözlüğü* (B. Akşit, Çev.; Ö. F. Harman ve İ. Taşpınar, Ed.). Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Geczy, A. (2025). *The phenomenology of paint: Between materiality and illusion*. Bloomsbury Academic Publishing.
- Goethe, J. W. von. (2013). *Renk öğretisi* (İ. Aka, Çev.). Kırmızı Yayınları.
- Goldberg, R. (2011). *Performance art: From futurism to the present*. Thames & Hudson.
- Gray, A. P. (2018). *Artemisia Gentileschi: Her bloody portrayal of betrayal and overall status* [BA Thesis, John Cabot University].
- Hall, J. E. ve Hall, M. E. (2021). *Guyton and Hall textbook of medical physiology* (14. baskı). Elsevier.
- Héritier, F. (1996). *Masculin / Féminin: La pensée de la différence*. Odile Jacob.
- Hidaka, K. (2024). *The art of color categorization*. Palgrave Macmillan.
- Jones, A. (1998). *Body art/performing the subject*. University of Minnesota Press.
- Küçük Tursun, F. (2017). Türk atasözlerinde renkler. E. G. Naskali (Ed.), *Renk kitabı* içinde (s. 19–52). Kitabevi Yayınları.
- Kristeva, J. (2018). *Korkunun güçleri: İğrençlik üzerine deneme* (N. Tural, Çev.; 3. bs.). Ayrıntı Yayınları.
- Labastida, A. (2020). ¿De qué otra cosa podríamos hablar? (Todavía) Teresa Margolles. *Revista de la Universidad de México*. <https://www.revistadelauniversidad.mx/articles/43b010-12-b0f1-4b8a-b002-82ca3c4df2a1/de-que-otra-cosapodriamos-hablar-%28todavia%29-teresa-margolles> (Erişim Tarihi: 22.05.2026).
- Lippard, L. R. (1995). *The pink glass swan: Selected feminist essays on art*. The New Press.
- Mauss, M. (2013). *Sosyoloji ve antropoloji* (Ö. Doğan, Çev.; 4. baskı). Doğu Batı Yayınları.
- Meyer, M. L. (2005). *Thicker than water: The origins of blood as symbol and ritual*. Routledge.
- Monaghan, J. ve Just, P. (2020). *Sosyal ve kültürel antropoloji* (H. Gür, Çev.; 3. baskı). Dost Kitabevi.
- O'Bryan, J. C. (2005). *Camal art: ORLAN's refacing*. University of Minnesota Press.
- O'Dell, K. (1998). *Contract with the skin: Masochism, performance art, and the 1970s*. University of Minnesota Press.
- Pastoureau, M. (2017). *Red: The history of a color* (J. Gladding, Trans.). Princeton University Press.
- Phelan, P. (1993). *Unmarked: The politics of performance*. Routledge.
- Schulze, M. (2019). *Andy Warhol'un ölümü ve felaketin belirtileri*. Public Delivery. <https://publicdelivery.org/andy-warhol-death-disaster/> (Erişim Tarihi: 22.05.2026).
- Stallabrass, J. (1999). *High art lite: British art in the 1990s*. Verso.
- Stiles, K. (1998). *Uncorrupted joy: International art actions*. içinde P. Schimmel (Ed.), *Out of actions: Between performance and the object, 1949–1979* (ss. 226-328). Thames & Hudson.
- Turner, V. (1967). *The forest of symbols: Aspects of Ndembu ritual*. Cornell University Press.
- Ward, F. (2005). *No future without past: Chris Burden's Shoot*. MIT Press.
- Warr, T. ve Jones, A. (2000). *The artist's body*. Phaidon Press.
- Yılmaz, M. (2013). *Modernden postmoderne sanat* (2. bs.). Ütopya Yayınları.
- Yüksel, H. N. ve Cihaner Keser, S. (2022). #MeToo: Sanatçının başa çıkma biçimi. *Sanat Yazıları*, 47, 535–549. <https://izlik.org/JA62CG27LF> (Erişim Tarihi: 30.05.2026).
- Görsel Kaynakça**
- Görsel 1.** Michelangelo Merisi da Caravaggio, *Judith Holofernes'in Başını Keserken*: https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Judith_Be_heading_Holofernes_-_Caravaggio.jpg (Erişim Tarihi: 24.05.2026).
- Görsel 2.** Artemisia Gentileschi. (1614–1620). *Judith Holofernes'i katlederken*: <https://www.uffizi.it/opere/giuditta-decapita-oloferne> (Erişim Tarihi: 24.05.2026).

- Görsel 3.** Hermann Nitsch, *Hermann Nitsch'in 20. Resim Eylemi'nden bir görünüm*: Geczy, A. (2025). *The phenomenology of paint: Between materiality and illusion*. Bloomsbury Academic Publishing. (s.80)
- Görsel 4.** Carolee Schneemann, *Meat Joy performansından bir görüntü*:<https://www.schneemann-foundation.org/artworks/meat-joy/2> (Erişim Tarihi: 28.05.2026).

BÖLÜM 3

Edirne Kırmızısının İzinde: Kırmızının Doğadan Kültüre İnşası¹

Zerrin PEHLİVAN²

KIRMIZININ DOĞADAN KÜLTÜRE UZANAN ANLAM ALANI

Kırmızı, tarih boyunca yaşam, güç, arzu, kutsallık, şiddet, iktidar ve hafıza gibi çok katmanlı anlamlarla ilişkilendirilen, görsel etkisinin ötesinde güçlü simgesel karşılıklar taşıyan bir renk olmuştur.

Kırmızının kültürel tarihine ilişkin çalışmalar, bu rengin farklı dönemlerde yaşam gücü, aşk, öfke, savaş, iktidar, kutsallık ve toplumsal görünürlük gibi anlamlarla ilişkilendirildiğini göstermektedir (Pastoureau, 2017; Bucklow, 2016). Ancak kırmızının kültürel serüveni, insan gözünde uyandırdığı güçlü algısal etkinin çok ötesine uzanır. Rengin anlamı ve değeri, doğal kaynaklardan üretim tekniklerine, zanaat bilgisinden emek biçimlerine ve dolaşım ağlarına kadar uzanan tarihsel ilişkiler içinde oluşmuştur. Kırmızının tarih boyunca böcekler, ağaç reçineleri, topraklar, mineraller ve farklı organik kaynaklardan elde edilmesi, bu rengin maddi ve kültürel tarihi arasındaki güçlü ilişkiyi ortaya koymaktadır (Bucklow, 2016; Saxena ve Raja, 2014). Bu bakımdan kırmızı; üretim süreci, kalıcılığını sağlayan teknikler, uygulandığı yüzeyler ve anlam kazandığı kültürel bağlamlarla birlikte değerlendirilmesi gereken çok katmanlı bir olgudur.

Kırmızı, ışığın dalga boyunun göz ve beyin tarafından algılanma biçimi olması ötesinde. Adlandırma, sınıflandırma ve kültürel anlam üretme süreçleri içinde

¹ Bu araştırmada yararlanılan kaynakların çevirisinde ve veri analizlerinde üretken yapay zekâ araçlarından faydalanılmıştır.

² Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, zerrinpehlivan@trakya.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2605-6331

değerlendirilmiştir. Yapılan incelemeler, bir rengin yalnızca fiziksel özellikleriyle değil, adlandırılma biçimleri, kullanım alanları ve toplumların ona yüklediği anlamlarla tarihsel bir kimlik kazandığını göstermektedir.

İncelenen cochineal, kermes ve vermilion örnekleri, kırmızının farklı doğal kaynaklardan elde edildiğini ve her birinin üretildiği coğrafya ile kültürel çevre içinde kendine özgü kullanım biçimleri geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu karşılaştırmalar, Edirne kırmızısının renk tarihindeki yerini daha açık biçimde değerlendirebilmek için gerekli bir çerçeve sunmaktadır. Edirne kırmızısını özgün kılan temel özellik ise kök boya bitkisinin (*Rubia tinctorum* L.), Osmanlı zanaat geleneğinde geliştirilen bilgi ve uygulama süreçleriyle yüksek parlaklık ve kalıcılığa sahip seçkin bir renge dönüştürülmüş olmasıdır. Böylece doğal bir bitki, uzun yıllar içinde biriken uygulama bilgisi ve ustalık sayesinde Avrupa’da tanınan ve aranan bir renk niteliği kazanmıştır.

Edirne kırmızısının uluslararası kaynaklarda Turkish Red, Turkey Red ve Adrianople Red adlarıyla anılması, bu rengin yerel sınırları aşan tarihsel etkisini göstermektedir. Avrupa’da benimsenmesi ve farklı merkezlerde yeniden üretilmeye çalışılması, Edirne’de gelişen boya bilgisinin uluslararası ölçekte karşılık bulduğunu da ortaya koymaktadır. Bu çalışma kapsamında yapılan değerlendirmeler, bir rengin değerinin yalnızca doğal kaynağından değil, onu biçimlendiren üretim bilgisi, uygulama süreçleri ve toplumsal dolaşımından da beslendiğini göstermektedir. Bu bağlamda Edirne kırmızısı, kırmızının doğadan kültüre uzanan dönüşümünü anlamada önemli bir örnek olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akman, O., & Gönenç Güler, E. (2021). Edirne Kırmızısının Edirne iline kent kimliği kazandırmasındaki rolü. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 941-962. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.996317>
- Ball, P. (2001). Bright earth: The invention of colour [Talk at the Royal Institution, 16 March 2001]. https://philipball.co.uk/wp-content/uploads/docs/pdf/RI_discourse.pdf
- Bucklow, S. (2016). Red: The art and science of a colour. Reaktion Books.
- Gliozzo, E. (2021). Pigments—Mercury-based red (cinnabar-vermilion) and white (calomel) and their degradation products. *Archaeological and Anthropological Sciences*, 13, Article 210. <https://doi.org/10.1007/s12520-021-01402-4>
- Gönenç Güler, E. (2018). Sürdürülebilir marka kente doğru: Edirne Kırmızısı. *Uluslararası Turizm Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(1), 11-19.
- Günaydın, D., & Vatansever, Ç. (2024). Türk Kırmızısının izinde Osmanlı dokuma ve boyahanelerinde çalışma ilişkileri. *Çalışma ve Toplum*, 3(82), 851-872. <https://doi.org/10.54752/ct.1517545>

- Hidaka, K. (2024). *The Art of Color Categorization*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-47690-7>
- Karadağ, R., & Dölen, E. (2007). Re-examination of Turkey red. *Annali di Chimica*, 97(7), 583-589. <https://doi.org/10.1002/adic.200790039>
- Kay, P., & Cook, R. S. (2015). The World Color Survey. In J. D. Wright (Ed.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (2nd ed., pp. 267-272). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.53008-3>
- Miguel, C., Clarke, M., Melo, M. J., & Vaz Pinto, J. (2014). The alchemy of red mercury sulphide: The production of vermilion for medieval art. *Dyes and Pigments*, 102, 210-217. <https://doi.org/10.1016/j.dyepig.2013.10.041>
- Pastoureau, M. (2017). *Red: The history of a color*. Princeton University Press.
- Petroviciu, I., Nabais, P., & Melo, M. J. (2024). Red dyes from West to East in medieval Europe: From Portuguese manuscript illuminations to Romanian textiles. In K. Droß-Krüpe, L. Quilien, & K. Sarri (Eds.), *Textile crossroads: Exploring European clothing, identity, and culture across millennia* (pp. 143-168). Zea Books. <https://doi.org/10.32873/unl.dc.zea.1807>
- Phipps, E. (2010). *Cochineal red: The art history of a color*. The Metropolitan Museum of Art.
- Saxena, S., & Raja, A. S. M. (2014). Natural dyes: Sources, chemistry, application and sustainability issues. In S. S. Muthu (Ed.), *Roadmap to sustainable textiles and clothing: Eco-friendly raw materials, technologies, and processing methods* (pp. 37-80). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-287-065-0_2
- Serrano, A., Sousa, M., Hallett, J., & Leite, M. (2010). *Cochineal, a precious source of red*. Paper presented at Colours, Early Textiles Study Group, Wellcome Collection Conference Centre, London, United Kingdom.
- Simonini, G. (2025). Primary red in trichromacy and alchemical vermilion. *BJHS Themes*, 10, 191-210. <https://doi.org/10.1017/bjt.2025.1>
- Şahin, G. (2023). Kırmızı rengin Rönesanstan Fütüristik döneme kadar resim sanatında temsili: Eser analizleri. *Premium E-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 7(34), 1191-1202. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8408992>
- Yıldırım, L. (2014). Avrupa tekstil baskıcılığının gelişiminde Türk Kırmızısı'nın rolü. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 12, 11-22. <https://doi.org/10.17484/yedi.50579>
- Yüce, İ., & Becenen, N. (2023). İpeğin kök boya ile Edirne Kırmızısı rengine boyanması. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 28(3), 761-774. <https://doi.org/10.17482/uumfd.1318831>

BÖLÜM 4

Tarihsel Süreçte Kullanılan İnorganik Pigment Sarılar Üzerine Bir İnceleme

Orhan ERKAL¹

SARI RENGİ VE IŞIK İLİŞKİSİ: GÖRME EYLEMİNİ TANIMLAMAK

İnsan için her şeyden önce rengin algılanabilmesi temelinde ışığın varlığıyla alakalıdır. Işığın olmadığı, tamamen karanlığın olduğu yerde insan gözünün görme eylemini gerçekleştirmesi mümkün olmamaktadır. Zira “insan gözü, beyinle birlikte ışığı renge çevirir. Göz içindeki ışık reseptörleri alışılmış renk hislerini üreten insan beynine mesajlar iletir (Genç, 2023: 92).” Buradan da anlaşılacağı üzere görme eylemiyle bağlantılı olarak rengin algılanması doğrudan ışığa ve ışığın varlığına bağlıdır. Saadettin Çağlarca “Renk ve Armoni Kuralları” başlıklı kitabında (2018: 8): “Renk ışığın bir görünüşüdür. Gam, ton, armoni ışığın tescirinin değişmesinden başka bir şey değildir. Beyaz ışık yedi rengin toplamıdır. Veya renkler beyaz ışığın kısımlarıdır” demektedir. Burada ifade edilen şey, elbette Newton’un prizma deneyinde ortaya çıkarılan olgudan başkası değildir. Zira, “Renk ister doğal ister suni olsun ışıkla başlar ve ışıktan türer. Işığın az olduğu yerde renk de azdır; ışığın güçlü olduğu yerde, renk de yoğun olacaktır. Gün doğumu ya da batımında olduğu gibi ışığın etkisinin zayıf olduğu zamanda bir rengi diğerinden ayırmak zordur. (Ocvirk ve diğerleri, 2015:184).”

Yukarıdaki alıntıda sözü edilen doğa olaylarında gün doğumunda veya gün batımında güneşe doğrudan bakarsanız tam orta kısmında sarı renginin hakimiyetinin tartışılmaz olduğunu görürsünüz. Aynı biçimde açık bir havada güneşli

¹ Doç., Yalova Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, orhan.erkal1@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-6744-9473

bir Peyzaj başlıklı resminde tespit edildiği kaleme alınmıştır (Lizun ve diğerleri, 2021: 853). Zira bu pigment günümüzde de halen kullanılmaktadır.

Buraya kadar incelenen inorganik sarı pigmentleri ile ilgili olarak söylenebilir ki sarının yolculuğu tarihsel süreçte bilimsel bir titizlikle kayıt altına alınmıştır. Bu husus göstermektedir ki ressam, simyacı, kimyager, eczacı kimlikler tarihsel süreçte resim sanatının gelişimine kendi uğraşı alanları üzerinden büyük katkılarda bulunmuşlardır. Bu da büyük usta Leonardo Da Vinci'nin şu ifadesinin ne kadar doğru olduğunu bir kez daha göstermektedir.

“Resim bir Akıl İşidir”.

KAYNAKLAR

- BRANNT, William T. (1900) *The Painter Gilder and Varnisher's Companion*. Philadelphia, Henry Carey Baird & Co.
- CENNİNİ, Cennino (1844) *A Treatise on Painting*. Londra: Robson, Levey and Franklyn.
- CHIARANTINI L., GALLO F., RIMONDI V., BENVENUTI M., COSTAGLIOLA P., DINI A. (2015) Early Renaissance Production Recipes for Naples Yellow Pigment: A Mineralogical and Lead Isotope Study of Italian Majolica from Montelupo (Florence). *Archaeometry* Cilt 57, Sayı 5, Sayfa 773-948. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/arc.12146?saml_referrer
- COSTARAS, Nicola (1998) A Study of the Materials and Techniques of Johannes Vermeer, *Studies in the History of art* 1998, cilt: 55, Sayfa 144-16 <https://www.jstor.org/stable/42622605>
- ÇAĞLARCA, Saadetin (2018) *Renk ve Armoni Kuralları* İstanbul: İnkılap Yayınevi
- DAVIDSON, Ellis (1888) *A Practical Manual of House Painting, Graining, Marbling and Sign Writing*. Londra: C Lockwood & Son
- DA VİNCİ, Leonardo (2006) *Da Vinci'nin Not Defteri* (K. Doğan Çev.) İstanbul: Carpe Diem kitap.
- DOSSIE, Robert (1777) *The Handmaid to the Arts*, Londra: J Nourse için Basılmıştır. Basımevi bilinmemektedir
- FELLER, Robert, L. (der.) (2012) *Artist's Pigments A Handbook of Their History and Characteristics* Cilt I Londra: Archetype Yayıncılık.
- FISTHUGH E. W. (der.) (2012) *Artist's Pigments A Handbook of Their History and Characteristics* Cilt I Londra: Archetype Yayıncılık.
- FRANSEN, Sietske (2012) Iconography and Identity in Early Seventeenth Century Medical Portraiture: The Case of the Unknown Physician, *The British Art Journal*, Cilt 12, Sayı 3 (26-31). https://www.academia.edu/5112805/Iconography_and_Identity_in_Early_Seventeenth_Century_Medical_Portraiture_The_Case_of_the_Unknown_Physician_in_The_British_Art_Journal_XII_3_2011_12_pp_26_31
- GENÇ, Adem (2023) *50 Soruda Renk* İstanbul: Altınbaş Üniversitesi Yayınları.
- GÖTTLER, Christine (2021) Yellow, Vermillion and gold: Colour in Karel van Mander's Schilder-Boeck. Burghartz, S. & Burkart, L. & Göttler, C. & Rublack, U (Der.) *Materialized Identities in Early Modern Culture, 1450-1750* içinde (233-280) Amsterdam University Press <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1w9m9f9.10>
- NIŞANYAN SÖZLÜK (2026) *Türkçe Etimoloji Sözlüğü* <https://www.nisanyansozluk.com/>
- HARMANCI, Ahmet (2019) *Turner'ın Renkçilik Anlayışı: Goethe Renk Öğretisi'nin Turner*

- Resimlerine etkisi" *İdil Dergisi*, Sayı: 58, Sayfa 740-748 <https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1547938310.pdf>
- HARLEY, Rosamund Drusilla (1975) A Nineteenth Century Book of Color Samples, *Bulletin of The American Institute for Conservation of Historic and Artistic Works*, Yaz 1975, Sayı 2, Sayfa 49-54 <http://www.jstor.com/stable/3179294>
- HARLEY, Rosamund Drusilla (2001) *Artist's Pigments c. 1600-1835: a Study in English Documentary Sources*, Londra; Archetype Publications
- HOWELL, Joyce Bernstein (1982) Eugene Delacroix and Color: Practice, Theory, and Legend *Athanos dergisi*, Cilt: 2, Sayfa 37-43. <https://journals.flvc.org/athanos/issue/view/5562>
- LAURIE, Arthur Pillans (1911) *The Materials of the Painter's Craft in Europe and Egypt: From Earliest times to the end of the XVIIth Century, With Some Account of Their Preparation and Use*. Philadelphia J.B. Lippincott Co.
- LİZUN, D., KURKIEWICZ, T., SZCZUPAK, B. (2021) Exploring Liu Kang's Paris Practice (1929-1932): Insight into Painting Materials and Technique, *Heritage dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, Sayfa 828-863. <https://doi.org/10.3390/heritage4020046>
- OCVIRK, O.G., STINSON, R.E., Wigg, P.R., BONE, R.O.,
- CAYTON D.L (2015) *Sanatın Temelleri Teori ve Uygulama* (N. B. Kuru ve A. Kuru Çev.) İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları
- ÖZER, Deniz (2012) Toplumsal Düzenin Oluşmasında Renk ve İletişim Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi Cilt: 3, Sayı: 6, Sayfa 268-281. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/273610>
- KANDINSKY, Vassily (1993) *Sanatta Tinsellik Üzerine* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- KOCAMAN, Şeref (2025) Reklam Fotoğrafçılığında Görsel Uyarıların Tüketici Algısı ve Satın Alma Niyeti Üzerindeki Etkileri Tüzün, M. & Erdiren, Y., O. (Der.) *Güzel Sanatlar Alanında Akademik Çalışmalar- II içinde* (217-231) İstanbul: Artikel Akademi yayınları.
- KÜHN, Hermann, (2012) Lead-Tin Yellow. Roy, A. (Der.) *Artists Pigments A Handbook of Their History and Characteristics* Cilt 2 içinde (83-112) Londra: Archetype Yayınları.
- KÜHN, Hermann, CURRAN Mary (2012) Chrome Yellow and Other Chromate Pigments. Feller, R. L. (Der.) *Artists Pigments A Handbook of Their History and Characteristics* Cilt 1 içinde (188-217) Londra: Archetype Yayınları.
- MASTROTHEODOROS, Georgios P, BELTSİOS, Konstantinos
- G. (2022) Pigments- Iron-Based Red, Yellow and Brown Ochres. *Archeological and Anthropological Sciences*, Cilt. 14, Sayı: 35. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12520-021-01482-2>
- MAYER, Ralph (1930) *Artists Handbook of Materials and Techniques*
- PER, Meral (2012) Renk Teorilerine Tarihsel Bir Bakış Yedi: Sanat Tasarım ve Bilim Dergisi Yaz 2012, Sayı: 08 Sayfa 17-26. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/203725>
- PENNY, Nicholas & SPRING, Marika (1995) Veronese's Paintings in the National Gallery Technique and Materials : Part I National Gallery Technical Bulletin Cilt: 16 Sayfa 4-29. http://www.nationalgallery.org.uk/technical-bulletin/penny_spring1995
- PENLEY, Aaron, E. (1867) *A System of Water Colour Painting*. Londra: Winsor & Newton
- PLIES, Roger de (1776) *Elements de Peinture Pratique* Paris: basım yeribilinmiyor, <https://archive.org/details/lmnsdepeinturep00pile/page/n3/mo de/2up>
- PİSAREVA, Svetlana (2005) Some Occurences of Patent Yellow. *Studies in Conservation*, Cilt: 50, Sayı 1 Sayfa 33-36 <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1179/sic.2005.50.1.3?needAccess=true>
- SEFCU, R. , CHLUMSKA, S. & HOSTASOVA, A.(2015) An Investigation of the Lead Tin Yellows Type I and II and Their Use in Bohemian Panel Paintings From the Gothic Period. *Heritage Science* 3, Sayı 16. <https://www.nature.com/articles/s40494-015-0045-2>

- SIMON, Jacob (2010) Lawrence's Materials and Processes, National Portrait Gallery <https://www.npg.org.uk/collections/research/programmes/artist-s-their-materials-and-suppliers/thomas-lawrences-studios-and-studio-practice/lawrences-materials-and-processes>
- STOJANOVIC, M. (2018) The Colour Yellow and Its Immortal and Mortal Beauty Komunikacija i Kultura Online Yil: 9 Sayı 9 Sayfa 262-276 <https://doi.fil.bg.ac.rs/volume.php?pt=journal-s&issue=kkonlin-e-2018-9-9&i=14>
- KARAÇALI, Berna (2023) Rengin Kadrından Sanat ve Tasarımı okumak "Kırmızı-Mavi- Sarı" The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 2023 Cilt: 14, Sayı 01 Sayfa 1-18. <https://doi.org/10.7456/tojdac.1376030>
- VAN HALM, Koos Levy (1998) Where Did Vermeer Buy His Painting Materials ? Theory and Practice. Studies in the History of Art, Cilt: 55 Sayfa: 136-143 <https://www.jstor.org/stable/42622604>
- WAINWRIGHT, Ian, N. M., TAYLOR, John M. & HARLEY, R.D. (2012) Lead Antimonate Yellow. Feller, R. L. (Der) Artists Pigments A Handbook of Their History and Characteristics Cilt 1 içinde (219-254) Londra: Archetype Publications.
- WINSOR & NEWTON (1910) A Descriptive Handbook of Modern Water Colour Pigments Londra, Winsor & Newton
- ZHENG, Z., PAVLOV, J., ATTYGALLE, A. B. (2017) Detection and Imaging of Chrome Yellow (Lead Chromate) in Latent Prints, Solid Residues, and Minerals by Laser-Desorption/Ionization Mass Spectrometry (LDI-MS). Journal of Mass Spectrometry. Cilt: 52, Sayı: 6, Sayfa 343-410 <https://doi.org/10.1002/jms.3931>
- Görsel 1:** Anders ZORN, Model ile Otoportre, 118 x 91 cm, T.Ü.Y.B., 1896, İsveç Ulusal Müzesi https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sj%C3%A4lvportr%C3%A4tt_av_Anders_Zorn_1896.jpg
- Görsel 2 :** J.M.W. Turner, Jakup'un Merdiveni Vizyonu, 188 x 123.2 cm, 1830 T.Ü.Y.B., Tate Gallery https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%28Barcelona%29_The_Vision_of_Jacob%27s_Ladder_-_William_Turner_-_Tate_Britain.jpg
- Görsel 3:** Raffaello Sanzio, Sistine Madonnası ve detayı , T.Ü.Y.B. 1513-1514, Gemäldegalerie Alte Meister, Dresden https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7a/RAFAEL_-_Madonna_Sixtina_%28Gem%C3%A4ldegalerie_Alte_Meister%2C_Dresden%2C_1513-14_%C3%93leo_sobre_lienzo%2C_265_x_196_cm%29.jpg
- Görsel 4:** Jacopo Tintoretto, Vincenzo Morosini Portresi ve detayı, T.Ü.Y.B. 1580-1585, National Gallery, Londra https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/Jacopo_Tintoretto_-_Portrait_of_Vincenzo_Morosini_-_Google_Art_Project.jpg
- Görsel 5:** Paolo Veronese, Aziz Nikolas'ın kutsanması (Detay1 ve 2), T.Ü.Y.B., 286,5 cm x 175,3 cm, 1562 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paolo_Veronese_-_The_Consecration_of_Saint_Nicholas_-_Google_Art_Project.jpg
- Görsel 6:** Johannes Vermeer, Mektup Yazan Kadın, 1665, 45 x39.9 cm T.Ü.Y.B., National Gallery of Art https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7d/A_Lady_Writing_by_Johannes_Vermeer%2C_1665-6.png
- Görsel 7 :** Arnold Böcklin, Pınar Başındaki Peri, 129,6 x 112,8 cm T.Ü.Y.B. 1855, Schackgalerie https://commons.wikimedia.org/wiki/File:B%C3%B6cklin__Nymphen_an_der_Quelle,_um_1855,_11538.jpg
- Görsel 8:** Thomas Lawrence, Bir Centilmenin Portresi, T.Ü.Y.B. 1810 https://static-assets.artlogic.net/w_1600,h_1600,c_limit,f_auto,fl_lossy,q_auto/artlogicstorage/philipmouldgallery/images/view/e5e4fa46bff0cb1f327221a4eea3a682j/picturearchive-historicalportraits-sir-thomas-lawrence-pra-portrait-of-a-gentleman-c.-1805.jpg

BÖLÜM 5

Renkten Malzemeye: Çağdaş Sanatta Sarının Dönüşümü

Harika MUSAL ÇAKMAKLISOY¹

SARI RENGİN ANLAM KATMANLARI VE SANATSAL BAĞLAMI

Sanat tarihinde renk, uzun bir süre boyunca temsile dayalı estetik bir unsur olarak değerlendirilmiş ve yüzey üzerinde anlam üreten görsel bir bileşen olarak konumlanmıştır. Özellikle 20.yüzyıl ile birlikte çağdaş sanat pratiklerinde meydana gelen dönüşüm, malzemenin kendisini üretimin düşünsel bir parçası haline getirmiştir. Sanat yapıtı bu süreçte yalnızca temsil eden bir nesne olmaktan çıkarak malzemenin fiziksel özellikleri, üretim süreci ve somut varlığı üzerinden anlam kuran bir yapıya evrilmiştir. Temsili sanatta renk, objeleri tanımlayan ve boşluk yanılsaması yaratan bir unsur olarak kullanılırken, temsili olmayan sanatta renk kullanımı bir kavram, fikir ve duygusal deneyimle ilişkilendirilmektedir (Ocvirk vd., 2015:184). Dolayısıyla renk yalnızca yüzeyde görülen bir etki değil, doğrudan malzemenin kendisinde karşılık bulan, üretim sürecine dâhil edilen ve mekânsal ilişkiler kuran bir öge hâline gelmiştir. Bu durum, çağdaş sanat bağlamında renk kavramının yeniden düşünülmesini ve farklı materyal pratikleri üzerinden yeniden tanımlanmasını gerekli kılmıştır.

Renk, sanat tarihinde görsel anlatımın temel unsurlarından biri olmasının yanında kültürel, düşünsel ve simgesel anlamların taşıyıcısı olarak önemli bir konuma sahiptir. Farklı dönemlerde değişen estetik anlayışlar doğrultusunda renklerin taşıdığı anlamlar da yeniden şekillenmiş, bu durum sanat yapıtlarının

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, hmusal@anadolu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9663-0821

de Amaral'ın çalışmaları rengin dokusal ve fiziksel bir deneyim alanı olarak da değerlendirilebileceğinin bir göstergesidir.

Sanatçı geleneksel elyafları altın varak, fiberglas ve boya gibi malzemelerle bütünleştirerek mekâna özgü üç boyutlu enstalasyonlar düzenlemektedir (Olga de Amaral...,t.y.). Altın ve tutkallı alçı kullanımını keşfetmesiyle birlikte altın hem bir materyal hem de bir renk olarak sanatçının çalışmalarında yer almaya başlamıştır (Oskay, 2021:21). Sanatçının altını her şeyden önce bir renk olarak gördüğü ve rengi esas olarak ışığı yansıtma, emme özellikleri ve farklı sıcaklık dereceleriyle ilişkilendirdiği belirtilmektedir (Poole, 2025: 21). “Estelas” serisi olarak adlandırılan ve yetmiş eserden oluştuğu belirtilen çalışmanın on üç tane-sinde altın varak veya paladyumla kaplanmış keten, alçı ve akrilik kullanımına yer verilmektedir (Jonquet, 2025). Sanatçının renk kullanımına yönelik yaklaşımında, yalnızca tekstil yüzeylerde kurduğu deneyimle sınırlı kalmadığı, sarı ve altın tonlarının ışık, yüzey ve sıcaklıkla kurduğu ilişki üzerinden rengi daha da öne çıkarttığı düşünülebilir.

Özellikle organik ve doğal materyallerin sanat üretimine dahil edilmesiyle birlikte sarı renk, boya ya da pigment düzeyinde değil, doğrudan malzemenin kendisi aracılığıyla görünür hâle gelmektedir. Polen, saman, buğday, balmumu, lif ve tekstil yüzeyler gibi materyaller, sarı rengin doğrudan maddesel bir unsur olarak sanat eserine dahil edildiği örnekler arasında yer almaktadır. Bu çerçe-vede sarı rengin çağdaş sanattaki kullanımı, estetik bir tercih olmanın ötesine geçerek malzemenin fiziksel yapısı ile kavram arasındaki ilişkiyi görünür kılmaktadır. Rengin malzeme ile kurduğu bu doğrudan ilişki sanat yapıtının hem üretim sürecini hem de izleyiciyle kurduğu deneyimi dönüştürmekte, böylece sarı renk çağdaş sanat içerisinde belirleyici bir ifade unsuru olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- Agnes Denes (t.y.). 6.06.2026 tarihinde <http://www.agnesdenesstudio.com/catalog.html> adresinden erişilmiştir.
- Akdeniz, H. (2023). *Evrimsel Süreçte Rengin Ortaya Çıkışı Renk Kuramları Renk Görme ve Algılama Süreçleri*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Aldoğan, A. (2023). Resim Sanatında Sarı Renk Örneği Üzerinden Rengin Anlamlarına Bakış. *Art-e Sanat Dergisi*, 16(32), 1006-1019.
- Antmen, A. (2008). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Arıman, Y. (2022). Anselm Kiefer-resim, söz, malzeme ve sanat. *Sanat Tarihi Dergisi*, 31(2), 807-819.
- Atalay, M. C. (2023a). Soyut Dışavurumcu Resim Sanatında, Sarı Renk. *RumeliDE Dil ve Edebiyat*

- Araştırmaları Dergisi*, (37), 658676. DOI: 10.29000/rumelide.1405781.
- Atalay, M. C. (2023b). Sarı Renk ve Anlam: Mustafa Cevat Atalay'ın Resimlerindeki Estetik İfade-
desi.. M. Soğukömeroğulları, Y. S. Ulu & İ. Yılmaz (Ed.), Gaziantep Üniversitesi 50. Yıl Ar-
mağanı. (ss. 98-113). Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Avcı, S. (2014). Bilimsel Renk Bilgisinin Resim Sanatındaki Yansımaları. *Yedi*, (11), 53-67.
- Balmumu Odası: Wohin Bist Du Gegangen-Wohin Gehst Du? (Nereye Gittin-Nereye Gidiyorsun?
(t.y.). *The Phillips Collection*. 8.06.2026 tarihinde <https://www.phillipscollection.org/collection/laib-wax-room> adresinden erişilmiştir.
- Barrett, T. (2012). *Sanatı Eleştirmek Günceli Anlamak*. Birinci Basım. İstanbul: Hayalperest Yayın-
ları.
- Barrett, T. (2022). *Sanat Üretimi Form ve Anlam*. Birinci Basım. İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Battista, S. (2012). A Posthuman Interpretation of Wolfgang Laib's Work with Pollen as an Eco-
logical Proposition. *Performance Research*, 17(4), 67-73. doi.org/10.1080/13528165.2012.712
258
- Bayraktar, N. (2006). Kavram ve Anlam Boyutunda Sarı ve Tonları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (20), 209-218.
- Daşkesen, H. (2021). Çağdaş Heykel Sanatında Kültürel Kimliği Konumlandırmak: Wolfgang
Laib'in Yapıtları Üzerinden Bir Değerlendirme. *Turkish Online Journal Of Design Art And
Communication*, 11(4), 1285-1302. Doi No: 10.7456/11104100/006
- Doğan, S. (2023). Anselm Kiefer'in resimlerinde materyal kullanımı; saman ve kurşun. *Journal of
Arts*, 6(2), 157-168.
- Erim, Ö. U. (2019). Sanatsal bir ifade aracı olarak tekstil. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 8(54), 263-273.
DOI: 10.7816/ıdil-08-54-18
- Ertok, A., ve Sevgili, U. C. (2025). Sanatın Renk ve Aura ile İlişkisi. S. Dilay (Ed.), *Güzel Sanatlar-
da Güncel Kavramlar ve Yenilikçi Araştırmalar*, (ss. 98-114). All Sciences Academy.
- Good, B. (2007). Still Points: The Quiet Spaces of Wolfgang Laib. *Image Journal*, (53) 6.06.2026
tarihinde <https://imagejournal.org/article-tags/wolfgang-laib/> adresinden erişilmiştir.
- Gözübüyük, H.K. (2025). Sürdürülebilirliğin Vizyoner Öncüsü Olarak Agnes Denes: Ekolojik
Sanatta Güncelliği ve Yansımaları. *Turan-Sam*, 17 (68), 438-445. <http://dx.doi.org/10.15189/1308-804>
- Heinrich, K. (2024). *Sanatçı Olma Hikayem: Wolfgang Laib*. 8.06.2026 tarihinde [https://www.art-
basel.com/news/wolfgang-laib-how-i-became-an-artist-musee-orangerie-paris](https://www.art-basel.com/news/wolfgang-laib-how-i-became-an-artist-musee-orangerie-paris) adresinden eri-
şilmiştir.
- Jonquet, F. (2025). *Olga de Amaral*. 6.06.2026 tarihinde [https://www.artforum.com/events/franco-
is-jonquet-olga-de-amaral-2024-1234725586/](https://www.artforum.com/events/franco-is-jonquet-olga-de-amaral-2024-1234725586/) adresinden erişilmiştir.
- Karaçalı, B. (2018). Çağdaş sanatın dili-malzemenin sözü. *Sanat Tasarım Dergisi*, (9), 29-35. DOI:
10.17490/Sanat.2018.24
- Lowry, B. (2024). *Görsel Deneyim Sanata Giriş*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Mazlum, Ö. (2011). Rengin Kültürel Çağrışımları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 125-138.
- Nalçacıoğlu, Ç., ve Paçalı, S. K. (2025). Bellek Bağlamında Canan Tolon ve Anselm Kiefer'in
Nesnelerindeki Dönüşüm. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2), 117-131.
- Ocvirk, O.G., Stinson, R.E., Wigg, P.R., Bone, R.O. ve Cayton, D.L. (2015). *Sanatın Temelleri Teori
ve Uygulama*. İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları. Olga de Amaral (t.y.). 6.06.2026 tarihinde
www.artnet.com/artists/olga-de-amaral/ adresinden erişilmiştir.
- Oskay, N. (2021). Geleneksel Tekstil Tekniklerinin Çağdaş Yorumlaması: Sanatçı Olga De Amaral
Örneği. *Uluslararası Zanaattan Sanata Kongre ve Jürili Karma Sergisi*, Uşak, 17-25.
- Özcan, B. Ö., ve Özer, A. (2023). Sanatta geleneksel olmayan malzeme kullanımının olanakları ve
Simon Berger örneği. *Güzel sanatlarda öncü ve çağdaş çalışmalar* (ss. 59-94). Duvar Yayınları.
- Özol, A. (2012). *Sanat Eğitimi ve Tasarımda Temel Değerler*. İstanbul: Pastel Yayıncılık.

- Pastoureau, M. (2019). *Yellow. The History of a Color*. The Princeton University Press.
- Per, M. (2012). Resim Sanatında Rengin Tarihsel Süreçte İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(4). 103-119.
- Poole, NL (2025). *The Truth is Deeper Than Beauty: The Modern Alchemy of Olga De Amaral* (Master's Thesis, Texas University, San Antonio).
- Read, H. (2014). *Sanatın Anlamı*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Soygüder, Ş. (2013). Bir Dil Olarak” Sarı” Rengin Anlamı ve” Sarı Basın” Neden Sarı?”. *Humanities Sciences*, 8(2), 184-206. <http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2013.8.2.4C0164>
- Soykan, A. N., ve Açıkgöz, Ş. (2024). Bizans Resim Sanatında Hale ve Hale İçindeki Renklerin Sembolizmi. *Firat University Journal of Social Sciences*, 34(1), 383-399. DOI: 10.18069/firsat-bed.1386443
- Şehrin göbeğini... (2023). pembedar. 14.06.2026 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/pembedar/sehrin-gobegini-4-ayda-bugday-tarlasina-cevirdi-degeri-4-5-milyar-dolar-7046375> adresinden erişilmiştir.
- Şevgin, T. (2025). Van Gogh İçin Mekânın Kimliği; Bir Enteriyör Resim Olan “Sarı Ev” Örneği. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 15(4), 1523-1538. <https://doi.org/10.7456/tojdac.1741268>
- Tunç, M. (2025). Günümüz Resim Sanatında Sanatçıların Malzeme Seçimleri Üzerine. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 267-278.
- Türk, A. (2021). Yoksul Sanatta Malzemenin Değişen Anlamları ve Canlı Hayvan Kullanımı. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(57), 313-321. doi: 10.7816/ulakbilge-09-57-13
- Uz, A. (2020). Yeni Dışavurumcu Sanata Ressam ve Heykeltıraş Anselm Kiefer’in Eserleriyle Bakmak. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 84-99.
- Wolfgang Laib (t.y.). *De Pont Museum*. 6.06.2026 tarihinde <https://www.depont.nl/en/collection/artists/wolfgang-laib> adresinden erişilmiştir.
- Wolfgang Laib (2013). *Moma*. 6.06.2026 tarihinde <https://www.moma.org/calendar/exhibitions/1315> adresinden erişilmiştir.
- Wolfgang Laib (2017). *Masilugano*. 6.06.2026 tarihinde <https://www.masilugano.ch/en/masin-corso/agenda/events/evento~mostre~2017~lac~wolfgang-laib~.html> adresinden erişilmiştir.
- Görsel kaynakça**
- Görsel 1.** Vincent van Gogh, Sarı Ev, 72x91,5cm, 1888, Tuval üzerine yağlıboya, Van Gogh Müzesi, Amsterdam https://tr.wikipedia.org/wiki/Sar%C4%B1_Ev
- Görsel 2.** Vincent van Gogh, Ayçiçekleri, 92,1x73cm,1888, Tuval üzerine yağlıboya, Londra Ulusal Galerisi [https://tr.wikipedia.org/wiki/Ay%C3%A7i%C3%A7ekleri_\(Van_Gogh_serisi\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Ay%C3%A7i%C3%A7ekleri_(Van_Gogh_serisi))

BÖLÜM 6

Monokrom Mutlakiyet: Sarı Rengin Kozmik Enerji ve Entropi Arasındaki Diyalektiği

Ayşe Selcen YÜCELEN¹

Entropi, termodinamiğin ikinci yasası uyarınca yalıtılmış bir sistemin düzensizliğe, bozulmaya ve rastgeleliğe olan kaçınılmaz eğilimini ifade eden bilimsel bir ölçüttür. Zamanın ileri yönüne doğru sürekli artan bu düzensizlik olgusu, evrenin başlangıcının kaos değil, aksine mutlak düzen anlamına gelen “kozmos” olduğunu ve her şeyin eninde sonunda yok oluşa sürüklendiğini göstermektedir. Sanat kuramcısı Rudolf Arnheim’in yaklaşımıyla bu süreç, sistemler üzerindeki iki karşıt kuvvetin dinamik bir diyalektiği olarak okunabilmektedir. Anabolik kuvvetler, sistemi yukarı taşıyan, düzeni, dengeyi ve tinsel huzuru inşa etmeye çalışan yapıcı “negentropi” enerjilerini temsil etmektedir. Buna karşılık katabolik kuvvetler, formun parçalanmasına, işlevsel bağlamların çözülmesine ve enerjinin geri döndürülemez şekilde tükenmesine yol açan aşağı doğru yıkıcı entropik süreçleri ifade etmektedir (Dilmaç, 2022: 396).

Sanatta entropi, bir görüntünün kaos veya karmaşa derecesiyle belirlenmektedir; eser ne kadar düzenli ve simetrikse entropi o kadar düşük kabul edilirken, geleneksel temsili formlardan uzaklaşıldıkça bu oran yükselmektedir. Bu bağlamda sanatsal yaratım, düzene duyulan yaşamsal ihtiyaç ile kaosu getirdiği belirsizlik arasındaki gerilimde vuku bulur; zira her yeni düzen, ancak var olan bir düzenin katabolik bir süreçle bozulmasıyla inşa edilebilmektedir (Şen Akkaş, 2022: 521-523). Araştırmanın konusu olan sarı rengin monokrom mutlakiyeti, görsel sistemlerdeki en basit yapıya yönelme eğilimi ile yaşam enerjisini simgeleyen anabolik güçlerin, kaçınılmaz yıkıma karşı plastik bir yüzeyde verdiği kozmik

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, syucelen@sirnak.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5261-8708

okunmasının, sanat felsefesinde ne denli doğurgan sonuçlar verebileceğini göstermeyi amaçlamıştır.

KAYNAKLAR

- Aldoğan, A. (2023). Resim Sanatında Sarı Renk Örneği Üzerinden Rengin Anlamlarına Bakış. *Sdii Art-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 16(32), 1006–1019. <https://doi.org/10.21602/sduarte.1358112>
- Arslan, İ. (2014). Evrenin Sınırlarını Zorlamak: Hikmetü'l-İşrâk Ve Şerhlerinde Meşşâî Kozmoloji Eleştirisi. *Nazariyat İslam Felsefe ve Bilim Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 141–164. <http://dx.doi.org/10.15808/Nazariyat.1.1.M0005>
- Avşar Karabaş, P., & Yıldız, G. (2016). Soyut Dışavurumculuk Akımı Kapsamında Renk Alanı Resimleriyle Mark Rothko. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 2 (2), 351–364.
- Brijer, C. (t.y.). *Sublime Suffering: Inquisitorial Penance İn Goya's El Perro And Saturno Devorando A Su Hijo*. Amsterdam Üniversitesi.
- Çelebi, E. (2021). Mevlânâ'da Zıtlık Ontolojisi: Varlık Ve Yokluk Üzerine Bir Değerlendirme. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 7(2), 211–215. <https://doi.org/10.22252/ijca.1028496>
- Çetintaş, İ. (2011). Modern Kozmoloji Ve İslam Kelamında Yaratma Ve Kişisel Yaratıcı. *İslam Kelamında Yaratma*, (18), 175–204.
- Dılmaç, S. (2022). Plastik Bir Yüzeyde Anlam Bulma Çabası: Sanat Ve Entropi. *Sanat Yazıları*, (47), 393–404.
- Düzgüner, S. (2013). Ruh-Beden ve İnsan-Aşkın Varlık İlişisine Yönelik Psikolojik Yaklaşımın Tarihi Serüveni. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45, 253–284. <https://doi.org/10.15370/muifd.93764>
- Glendinning, N. (1975). The strange translation of Goya's 'Black Paintings'. *The Burlington Magazine*, 117(868), 465–479.
- Kalın, İ. (2010). Dünya Görüşü, Varlık Tasavvuru Ve Düzen Fikri: Medeniyet Kavramına Giriş. *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 15(29), 1–61.
- Kastan, D., & Farthing, S. (2018). *On color*. Yale University Press. Lubbox, T. (2008, Temmuz 11). Goya, Francisco de: The dog. *Independent*. <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/great-works/goya-francisco-de-the-dog-c1820-84391.html>
- Malkondu, T., & Başar, G. (2021). Mark Rothko'nun Renk Alanı Modülasyonu'nun İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 7(1), 63–75. <https://doi.org/10.22252/ijca.872679>
- Pastoreau, M. (2019). *Yellow: The history of a color*. Princeton University Press.
- Soygüder, Ş. (2013). Bir Dil Olarak "Sarı" Rengin Anlamı Ve "Sarı Basın" Neden "Sarı"? *E-Journal of New World Sciences Academy*, 2(8), 184–206. <https://doi.org/10.12739/NW-SA.2013.8.2.4C0164>
- Şen Akkaş, S. (2022). Entropi Kavramının Sanattaki İfadesi. *Sanat Yazıları*, (47), 519–533.
- Tarhan, D. E. (2020). Goethe'de Renk Fenomeni. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, (29), 219–246.
- Görsel 1. Aborjinlere ait kaya resmi (t.y.). İnternet Haber. <https://www.atlasobscura.com/places/ubirr-rock-art-kakadu-national-park>
- Görsel 2. Goya, F. (1819–1823). *El Perro (Köpek)*. Prado Müzesi, Madrid, İspanya https://tr.wikipedia.org/wiki/Bir_K%C3%B6pek
- Görsel 3. Laurent, J. (1874). *Goya'nın "Köpek" adlı eserinin restorasyon öncesi fotoğrafı* Prado Müzesi Arşivi, Madrid, İspanya. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Perro_semihundido_%28

- Juan_Laurent%29_2.jpg
- Görsel 4. Munch, E. (1903). *Cehennemde Otoportre (Selvportrett i Helvete)*. Munch Müzesi, Oslo, Norveç. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Edvard_Munch_-_Self-Portrait_in_Hell_-_Google_Art_Project.jpg
- Görsel 5. Gauguin, P. (1889). *Sarı İsa (Le Christ Jaune)* [Tablo]. Albright-Knox Art Gallery, Buffalo, ABD. https://tr.wikipedia.org/wiki/Pont-Aven_Okulu
- Görsel 6. Rothko, M. (1950–1952). *Yellow* [Tablo]. Tate Modern, Londra, İngiltere.
- CNSA9f3hycuzjAEQAhgBliRiNTA3YmRiMi00Yjg1LTRjYTktO TQ5Zi0zMGMwN2ViZjNl-ZmUyfCICcmQoI0J0Ci5sZmUtZHVtb Xk6ODBkN2ZmZWUtNmNjOC00ZWVjLWJk-YWQtMGE5OWJkYjZjYzM1EkIKQC9ibnMvcmQvYm9yZy9yZC9ibnMvbgVucy1 mcm9u-dGVuZC1hcGkvHjvZC5sZW5zLWZyb250ZW5kLWFwa S8xMzM43JqCgJiKlQM
- Görsel 7. Kazasker Mustafa İzzet Efendi. (1862–1863). *Celi Sülius Zerendûd Hat Levhası* [Hat Levhası]. Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul, Türkiye. <https://kuranlaulfet.com/kazasker-mustafa-iz-zet-efendi/>
- Görsel 8. Bulaki. (1823). *Mutlak Olanın Üç Görünümü (Nath Charit el yazmasından Folio 1)* [Minyatür]. Mehrangarh Müzesi Vakfı Koleksiyonu, Jodhpur, Rajasthan, Hindistan. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Three_Aspects_of_The_Absolute.jpg

BÖLÜM 7

Kutsallıktan Plastik Özerkliğe: Batı Resim Sanatında Mavi Renginin Tarihsel Dönüşümü

Fulya BAYRAKTAR¹

MAVİ

*“Önce hiçbir şey yoktur, sonra sonsuz derin bir hiçlik gelir,
bunun ardından mavi bir derinlik.”*

Gaston Bachelard

Mavi, Batı kültüründe her zaman aynı anlamı taşımamıştır. Michel Pastoureaux'a göre renkler, doğal olmaktan çok kültürel olarak inşa edilir (Pastoureaux, 2010, s. 15). Bu nedenle mavi renginin sanat tarihindeki konumu, toplumsal ve dini dönüşümlerle birlikte ele alınmalıdır.

Renk, toplumsal bir olgudur. Farklı toplumlarda ve kültürlerde renklerin taşıdığı anlamlar, kullanım biçimleri ve simgesel içerikleri değişkenlik gösterebilir. Renk, toplum içinde gündelik yaşamdan kurumsal yapılara kadar pek çok alanda görünürlük kazanır; toplumsal sınıflara ve kurumlara göre farklı işlevler üstlenir ve farklı anlamlar yüklenir.

Renkler; dinsel, siyasal ve sosyal bağlamda kullanılabildiği gibi, gündelik yaşamı biçimlendiren ve etkileyen bir güce de sahiptir. Renklerin çağrışımları ve ışığı yansıtma biçimleri, bireyin duygu ve düşünce dünyasını etkiler. Bu nedenle, rengin üzerinde bulunduğu nesne, sanat eseri ya da doğanın kendisi, renk ile göz arasındaki ilişkide çoğu zaman ikincil bir konuma geriler. Renk, duyulara hitap eder; görsel algıyı harekete geçirerek bakılan şeyi yorumlama ve değerlendirme

¹ Sanatçı, Anadolu Üniversitesi GSE Resim Anasanat Dalı Sanatta Yeterlilik, fulyabayraktar1@gmail.com, ORCID iD: 0009-0007-7233-1553

KAYNAKLAR

- Arte, U. (2021). Umberto Arte ile sanat 2: Sanatçılar–resim incelemeleri–mitoloji (12. baskı). Destek Yayınları.
- Arte, U. (2024). Umberto Arte ile sanat seti. Destek Yayınları.
- Baynes, K. (2004). Toplumda sanat (2. baskı). Yapı Kredi Yayınları. Berger, J. (1989). Picasso'nun başarısı ve başarısızlığı. Metis Yayınları.
- Eyüboğlu, İ. Z. (1998). Türk dilinin etimolojisi sözlüğü (1. baskı). Sosyal Yayınlar.
- Farthing, S. (2013). Sanatın tüm öyküsü. Hayalperest Yayınevi. Florenski, P. (2024). Tersten perspektif. Metis Yayınları.
- Gombrich, E. H. (1997). Sanatın öyküsü (16. baskı). Remzi Kitabevi Yayınları.
- İpşiroğlu, N., & İpşiroğlu, M. (1993). Sanatta devrim (3. baskı). Remzi Kitabevi Yayınları.
- İpşiroğlu, N., & İpşiroğlu, M. (2009). Oluşum süreci içinde sanatın tarihi (3. baskı). Hayalperest Yayınevi.
- Lynton, N. (1991). Modern sanatın öyküsü (2. baskı). Remzi Kitabevi Yayınları.
- Pastoureaux, M. (2010). Mavi: Bir rengin tarihi (1. baskı). İmge Kitabevi.
- Poggioli, R. (2024). Avangard sanat teorisi (1. baskı). İletişim Yayınları.
- Read, H. (2017). Sanatın anlamı. Hayalperest Yayınevi. Shiner, L. (2022). Sanatın icadı. Ayrıntı Yayınları.
- Turani, A. (1999). Dünya sanat tarihi (7. baskı). Remzi Kitabevi Yayınları.
- Ziss, A. (2016). Estetik. Hayalperest Yayınevi.
- Süreli Yayınlar**
- Batur, E. (1999, Yaz). Klein mavisi: Bir simya formülü. P Sanat Dergisi, (14), 136–138.
- Edgü, F. (1999, Yaz). Picasso'nun mavi yılları. P Sanat Dergisi, (14), 82.
- Taylor, J. R. (1999, Yaz). Denizlerde mavi günler. P Sanat Dergisi, (14), 26–28
- Görsel Kaynakça**
- Görsel 1.** Giotto, İsa'ya Ağıt / Lamentation, 1304–1306, Scrovegni Şapeli, Padova. Görsel kaynağı: Wikimedia Commons / Web Gallery of Art.
- Görsel 2.** Masaccio, Kutsal Üçlü / Holy Trinity, 1425–1426, Santa Maria Novella, Floransa. Görsel kaynağı: Santa Maria Novella resmi web sitesi.
- Görsel 3.** Gentile da Fabriano Atölyesi, Tahtta Meryem ve Çocuk İsa, İki Melek / Enthroned Madonna and Child with Two Angels, yaklaşık 1410, Philbrook Museum of Art, Tulsa. Görsel kaynağı: Philbrook Museum of Art koleksiyon sayfası.
- Görsel 4.** Rogier van der Weyden, Çarmıhtan İndiriliş / The Descent from the Cross, 1435 civarı, Museo Nacional del Prado, Madrid. Görsel kaynağı: Museo Nacional del Prado koleksiyon sayfası.
- Görsel 5.** Raphael / Raffaello Sanzio, Çayırda Meryem / The Madonna of the Meadow, 1505–1506, Kunsthistorisches Museum, Viyana. Görsel kaynağı: Kunsthistorisches Museum koleksiyon sayfası.
- Görsel 6.** El Greco, Aziz Yuhanna'nın Vizyonu / The Vision of Saint John, 1608–1614, The Metropolitan Museum of Art, New York. Görsel kaynağı: The Metropolitan Museum of Art koleksiyon sayfası.
- Görsel 7.** Johannes Vermeer, Sütçü Kız / The Milkmaid, yaklaşık 1658–1660, Rijksmuseum, Amsterdam. Görsel kaynağı: Rijksmuseum resmi web sitesi.
- Görsel 8.** J. M. W. Turner, Kar Fırtınası: Liman Ağzındaki Buharlı Gemi / Snow Storm - Steam-Boat off a Harbour's Mouth, 1842, Tate Britain, Londra. Görsel kaynağı: Tate koleksiyon sayfası.

- Görsel 9.** Claude Monet, Nilüferler / Water Lilies, 1906, The Art Institute of Chicago. Görsel kaynağı: The Art Institute of Chicago koleksiyon sayfası.
- Görsel 10.** Claude Monet, Belle-Île Kayalıkları, Port-Domois / Rocks at Belle-Isle, Port-Domois, 1886, Saint Louis Art Museum. Görsel kaynağı: Saint Louis Art Museum koleksiyon sayfası.
- Görsel 11.** Pablo Picasso, Otoportre / Autoportrait, 1901, Musée national Picasso-Paris. Görsel kaynağı: Musée national Picasso-Paris.
- Görsel 12.** Pablo Picasso, La Celestina / La Célestine, 1904, Musée national Picasso-Paris. Görsel kaynağı: Musée national Picasso-Paris.
- Görsel 13.** Henri Matisse, Mavi Nü II / Nu bleu II / Blue Nude II, 1952, Centre Pompidou, Paris. Görsel kaynağı: Centre Pompidou koleksiyon sayfası.
- Görsel 14.** Yves Klein, Mavi Venüs / Blue Venus, yaklaşık 1961, The Metropolitan Museum of Art, New York. Görsel kaynağı: The Metropolitan Museum of Art koleksiyon sayfası.

BÖLÜM 8

Resim Sanatında Dört Mavi Pigment

Deniz REİSOĞLU¹

MISIR MAVİSİ

Mavi pigmentlerin tarihi, rengin yalnızca estetik tercihlerin sonucu olmadığını; teknik bilgi, üretim süreçleri ve kültürel anlam sistemleriyle şekillenen maddi bir olgu olduğunu göstermektedir. Bu tarihin en önemli başlangıç noktalarından biri olan Mısır Mavisi (Egyptian Blue), günümüzde bilinen ilk sentetik pigmentlerden biri olarak kabul edilmektedir. Pigmentin önemi yalnızca kronolojik önceliğinden kaynaklanmaz. Daha belirleyici olan, rengin ilk kez insan müdahalesiyle kontrollü biçimde üretilebilen bir malzemeye dönüşmesini temsil etmesidir. Bu yönüyle Mısır Mavisi, yalnızca sanat tarihinin değil, teknoloji tarihi ve maddi kültür çalışmalarının da temel araştırma konularından biri olarak değerlendirilebilir.

Tarih boyunca yoğun ve kararlı mavi tonların elde edilmesi kolay olmamıştır. Azurit gibi bakır temelli mineraller belirli mavi tonlar sağlayabilmekle birlikte, renk sürekliliği ve dayanıklılık açısından çeşitli sınırlılıklar taşımaktaydı (Eastaugh vd., 2008). Bu durum, antik toplumları daha güvenilir ve kontrol edilebilir üretim yöntemleri geliştirmeye yöneltmiştir. Günümüzde kalsiyum bakır tetrasilikat (cuprorivaite) temelli sentetik bir bileşik olarak tanımlanan Mısır Mavisi, bu arayışın sonucunda ortaya çıkmıştır (Berrie, 2007; Eastaugh vd., 2008).

Pigmentin üretimi, silika, kireç, bakır içeren mineraller ve alkali katkı maddelerinin yaklaşık 850–1000°C sıcaklıkta kontrollü biçimde işlenmesini gerektirir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, denizreisoglustudio@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-0950-8663

değişen kültürel, ekonomik ve bilimsel koşulların etkisi altında şekillenen çok katmanlı bir dönüşüm olarak değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Mavi pigmentlerin tarihi, rengin yalnızca görsel bir nitelik olmadığını; teknik bilgi, ekonomik dolaşım ve kültürel anlam üretimi arasındaki ilişkinin somut bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle mavi, sanat tarihinde yalnızca bir renk olarak değil, farklı toplumların dünyayı anlama, temsil etme ve dönüştürme biçimlerini izlemeye olanak sağlayan ayrıcalıklı bir araştırma nesnesi olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Alpers, S. (1983). *The art of describing: Dutch art in the seventeenth century*. University of Chicago Press.
- Assmann, J. (2001). *The search for God in ancient Egypt*. Cornell University Press.
- Ball, P. (2001). *Bright Earth: Art and the Invention of Color*. University of Chicago Press.
- Baxandall, M. (1988). *Painting and experience in fifteenth-century Italy* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Berrie, B. H. (Ed.). (2007). *Artists' pigments: A handbook of their history and characteristics* (Vol. 4). National Gallery of Art.
- Bomford, D. (1990). *Art in the making: Impressionism*. National Gallery Publications.
- Callen, A. (2000). *The art of impressionism: Painting technique and the making of modernity*. Yale University Press.
- Delamare, F., & Guineau, B. (2000). *Color: Making and using dyes and pigments*. Harry N. Abrams.
- Eastaugh, N., Walsh, V., Chaplin, T., & Siddall, R. (2008). *Pigment compendium: A dictionary and optical microscopy of historical pigments*. Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Finlay, V. (2002). *Color: A Natural History of the Palette*. Random House.
- Forrer, M. (1988). *Hokusai: Prints and Drawings*. Prestel.
- Gage, J. (1999). *Color and culture: Practice and meaning from antiquity to abstraction*. University of California Press.
- Guth, C. (2015). *Hokusai's Great Wave: Biography of a Global Icon*. University of Hawai'i Press.
- Hamilton, J. (1997). *Turner: A Life*. Hodder & Stoughton.
- House, J. (1986). *Monet: Nature into Art*. Yale University Press.
- Jansen, L., Luijten, H., & Bakker, N. (Eds.). (2009). *Vincent van Gogh: The Letters*. London: Thames & Hudson.
- McCully, M. (Ed.). (1997). *Picasso: The Early Years 1892–1906*. National Gallery of Art.
- Pastoureau, M. (2001). *Blue: The history of a color*. Princeton University Press.
- Richardson, J. (1991). *A Life of Picasso, Volume I: 1881–1906*. Random House.
- Schaaf, L. J. (1992). *Out of the Shadows: Herschel, Talbot and the Invention of Photography*. Yale University Press.
- Tomlinson, J. (1994). *Goya in the Twilight of Enlightenment*. Yale University Press.
- Townsend, J. H. (1993). *Turner's Painting Techniques*. Tate Gallery.
- Ware, M. (1999). *Cyanotype: The History, Science and Art of Photographic Printing in Prussian Blue*. National Museum of Photography, Film & Television.
- Wilkinson, R. H. (1994). *Symbol and magic in Egyptian art*. Thames & Hudson.

BÖLÜM 9

Mavi Bir Alan: Yves Klein'da Renk, Boşluk Ve Deneyim

Sema ÖCAL ÇAĞLAYAN¹

YVES KLEIN'IN SANATSAL EVRENİ

20. Yüzyılın savaş sonrasında değişen sanat ortamı, yalnızca yeni biçimlerin ortaya çıktığı bir dönem değil; aynı zamanda sanat eserinin ne olduğu, izleyicinin bu eserin neresinde durduğu ve deneyimin sanatın bir parçası sayılıp sayılamayacağı gibi soruların yoğun biçimde tartışıldığı bir süreçtir. Yves Klein, bu tartışmaların merkezinde duran sanatçılardan biridir. Çünkü Klein'in işleri çoğu zaman bir nesneye bakma deneyiminden çok daha fazlasını içerir. İzleyiciyi yalnızca karşısında duran bir yüzeyle değil, doğrudan bir duygu, boşluk ya da yoğunluk hissiyle karşı karşıya bırakır.

Uluslararası Klein Mavisi (International Klein Blue – IKB), bunun en açık örneklerinden biridir. Klein mavisi ilk bakışta yalnızca güçlü bir renk etkisi yaratıyormuş gibi görünür. Fakat biraz daha dikkatli bakıldığında sanatçının meseleyi renkten çok algıyla kurduğu anlaşılır. Mavi burada nesneleri tanımlayan bir araç gibi davranmaz. Tam tersine, izleyicinin yön duygusunu zayıflatan, derinlik hissi- ni artıran ve yüzeyi neredeyse maddesizleştiren bir etki yaratır. Klein'in bu renge özel bir anlam yüklemesinin nedeni de budur (Sokhanpardaz & Sahafiasl, 2024).

Bu çalışma, Klein'in renk, maddesellik, boşluk ve beden üzerine kurduğu üretimler arasında ortak bir yaklaşım bulunduğunu ileri sürmektedir. Monokrom yüzeylerden sünger rölyeflere, Le Vide sergisinden Antropometri performansla-

¹ Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, semaocal@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-6083-204X

International Klein Blue ile başlayan bu süreçte renk, yalnızca yüzeyi kaplayan görsel bir unsur olmaktan çıkar. Sünger rölyeflerde ve sünger heykellerde fiziksel bir hacim kazanırken, ateş resimlerinde dönüşümün ve enerjinin izine dönüşür. Le Vide sergisinde ise sanat eseri neredeyse tamamen ortadan kalkar ve geriye yalnızca izleyicinin deneyimleyebileceği bir boşluk kalır. Antropometri çalışmalarında beden doğrudan üretim sürecinin parçası hâline gelir; yüzeyde görülen izler de bir görüntüden çok, gerçekleşmiş bir eylemin hatırası gibi çalışır.

Bu çalışmaların ortak noktası, sanatı yalnızca görülen bir nesne olarak ele almamalarıdır. Klein için önemli olan şey çoğu zaman doğrudan görülemeyen, fakat hissedilebilen alandır. Rozkrua düşünceye duyduğu ilgi, Zen felsefesine yakınlığı ve maddi olmayan duyarlılık kavramı üzerine geliştirdiği görüşler de bu yaklaşımın düşünsel temelini oluşturur. Bu nedenle onun sanatında boşluk çoğu zaman yokluk anlamına gelmez; mavi yalnızca bir renk değildir, beden ise yalnızca temsil edilen bir figür olarak kalmaz. Tüm bunlar, görünmeyen ama deneyimlenebilen bir alanın farklı biçimlerde ortaya çıkışıdır.

Çalışma boyunca ele alınan örnekler birlikte değerlendirildiğinde, Klein'ın sanatında anlamın çoğu zaman eserin içinde hazır olarak bulunmadığı görülmektedir. Anlam, izleyicinin eserle kurduğu karşılaşma sırasında ortaya çıkar. Belki de Klein'ın bugün hâlâ güncel görünmesinin nedeni budur. Çünkü onun çalışmaları, sanatı yalnızca bakılan bir nesne olarak değil, yaşanan bir deneyim olarak düşünmeye davet etmektedir. Bu yönüyle Yves Klein, modern sanatta nesneden deneyime doğru gerçekleşen dönüşümün en önemli figürlerinden biri olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Arnáiz, I. L. (2015). Yves Klein en Madrid. La fragua de un artista. *Anales de Historia Del Arte*, 24(0). https://doi.org/10.5209/rev_anha.2014.v24.48702
- Balseçen, H. (2018). Yves Klein'in antropometrilerindeki bedenler. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 8(2/1), 12–20. <https://izlik.org/JA66AH79LA>
- Bréard, L. (2017). À la limite de l'illimité: Le monochrome. HAL. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01515685>
- Brinck, I. (2017). Empathy, engagement, entrainment: the interaction dynamics of aesthetic experience. *Cognitive Processing*, 19(2), 201–213. <https://doi.org/10.1007/s10339-017-0805-x>
- Castro, P. A. e. (2020). Fenomenologia e estética comparativa: Antropometrias e (in)visibilidades nos corpos. *Revista*
- PHILIA: Filosofia, Literatura & Arte, 2(1), 485–509. <https://doi.org/10.22456/2596-0911.100570>
- Delcea, A. G. (2018). Concept of void in modern and contemporary art (Doctoral dissertation).
- Ollier, E. (2010). *L'expérience de la liberté en peinture : L'apport des Arts martiaux dans l'oeuvre artis-*

- tique d'Yves Klein. <http://www.theses.fr/2010PA100175>
- Fimiani, F. (2018). From trust to body: Artspace, prestige, sensitivity. In A.-T. Tymieniecka (Ed.), *Studies in applied philosophy, epistemology and rational ethics* (pp. 277–288). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-66911-3_18
- Lecat-Ciarafoni, L. (2017). Arts, networks and powers in the culture: Artistic networks and political networks on the French Riviera (Doctoral dissertation). HAL. <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01599360>
- Sehn, C., & Zordan, P. (2017). Algumas demonstrações para introduzir a arte da performance. *Visualidades*, 14(2), 1–18. <https://doi.org/10.5216/vis.v14i2.38552>
- Sokhanpardaz, K., & Sahafiasl, P. (2024). The study of the instances of philosophical thoughts and technological developments in the works of contemporary visual artists. *Bacınî Sanat Dergisi*, 2(3), 1–15. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bacinisanat/article/1369639>
- Weitemeier, H. (2001). *Yves Klein, 1928–1962: International Klein Blue*. Taschen.
- Brady, A. (2019). Entering the Void: Representation and Experience in the Work of Yves Klein, with Some Implications for Education. *UCL Discovery (University College London)*. <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10069620/>
- Irimia, A. (2021). Depicting Absence: Thematic and Stylistic Paradoxes of Representation in Visual and Literary Imagery. In *De Gruyter eBooks* (pp. 533–544). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110642032-040>
- Görsel Kaynakça**
- Görsel 1.** Yves Klein, *Untitled Blue Monochrome IKB 66 x 46 x 2cm*. 1955, *Saf pigment ve sentetik reçine, panele monte edilmiş gazlı bez üzerine uygulanmıştır*. [https://www.yvesklein.com/en/archives/index?sb=_created&sd=desc&r\[\]=artwork#/en/archives/view/artwork/16764/untitled-blue-monochrome?r\[\]=artwork&sb=_created&sd=desc](https://www.yvesklein.com/en/archives/index?sb=_created&sd=desc&r[]=artwork#/en/archives/view/artwork/16764/untitled-blue-monochrome?r[]=artwork&sb=_created&sd=desc)
- Görsel 2.** Yves Klein, *Palais des Beaux-Arts Yves Klein Sergi Davetiyesi*, 20 × 16 cm. 1954, *Eski Gümüş Baskı, Mishaël Hoppen Galerisi, Londra*. <https://www.artsy.net/artwork/yves-klein-yves-klein-pratiquant-une-prise-de-judo>
- Görsel 3.** Yves Klein, *İsimsiz Mavi Sünger Rölyef R51*, *Kuru pigment ve sentetik reçine, doğal süngerler ve çakıl taşları panel üzerine uygulanmıştır*, 106 x 105cm, 1959, *Heidi Horten Koleksiyonu*. [https://www.yvesklein.com/en/archives/index?r\[\]=artwork&s\[\]=13&c\[\]=273&c\[\]=266&sb=serie&sd=asc#/en/archives/view/artwork/738/untitled-blue-sponge-relief?r\[\]=artwork&s\[\]=13&c\[\]=273&c\[\]=266&sb=serie&sd=asc](https://www.yvesklein.com/en/archives/index?r[]=artwork&s[]=13&c[]=273&c[]=266&sb=serie&sd=asc#/en/archives/view/artwork/738/untitled-blue-sponge-relief?r[]=artwork&s[]=13&c[]=273&c[]=266&sb=serie&sd=asc)
- Görsel 4.** Yves Klein, *Mavi Sünger, Metal çubuk ve taş taban üzerine yerleştirilmiş sünger üzerinde sentetik reçine içinde kuru pigment*, 99.1 x 30.5 x 28,6 cm, 1959, *Solomon R. Guggenheim Museum, New York*. <https://www.guggenheim.org/artwork/2197>
- Görsel 5.** Yves Klein *Ateş Resmini Gerçekleştiriyor (F 25)*, 1961, *Gaz de France Test Center, Saint-Denis, France* [https://www.yvesklein.com/en/archives/index?r\[\]=photo&s\[\]=10&sb=serie&sd=asc#/en/archives/view/photo/348/yves-klein-realizing-a-fire-painting-f-25?r\[\]=photo&s\[\]=10&sb=serie&sd=asc](https://www.yvesklein.com/en/archives/index?r[]=photo&s[]=10&sb=serie&sd=asc#/en/archives/view/photo/348/yves-klein-realizing-a-fire-painting-f-25?r[]=photo&s[]=10&sb=serie&sd=asc)
- Görsel 6.** Yves Klein, *Le Vide, Sergiden Görünüm*, *Galerie Iris Clert, Paris*. <https://socks-studio.com/2019/11/23/iris-clert-yves-klein-the-void-arman-the-full-up/>
- Görsel 7.** Yves Klein, *Le Vide, Sergiden Görünüm*, *Galerie Iris Clert, Paris*. <https://socks-studio.com/2019/11/23/iris-clert-yves-klein-the-void-arman-the-full-up/>
- Görsel 8.** Yves Klein, *Mavi Dönemin Antropometrisi*, *Tuval üzerine monte edilmiş kâğıt üzerine kuru pigment ve sentetik reçine*, 156.5 x 282.5cm. *Centre Georges Pompidou- Ulusal Modern Sanat Müzesi, Paris*. [https://www.yvesklein.com/en/archives/index?c%5B%5D=246&c%5B%5D=298&sb=serie&sd=asc&c%5B%5D=254#/en/archives/view/artwork/595/anthropometrie-de-l-epoque-bleue-anthropometry-of-the-blue-period?c\[\]=246&c\[\]=298&c\[\]=254&sb=serie&sd=asc](https://www.yvesklein.com/en/archives/index?c%5B%5D=246&c%5B%5D=298&sb=serie&sd=asc&c%5B%5D=254#/en/archives/view/artwork/595/anthropometrie-de-l-epoque-bleue-anthropometry-of-the-blue-period?c[]=246&c[]=298&c[]=254&sb=serie&sd=asc)

- Görsel 9.** Yves Klein, *Untitled Anthropometry*, Kâğıt Üzerine Kuru Pigment ve Sentetik Reçine, 63.5 x 39cm. 1962, Los Angeles County Museum of Art (LACMA) [https://www.yvesklein.com/en/archives/index?sb=_created&sd=desc&r\[\]=artwork#/en/archives/view/artwork/16819/untitled-anthropometry?r\[\]=artwork&sb=_created&sd=desc](https://www.yvesklein.com/en/archives/index?sb=_created&sd=desc&r[]=artwork#/en/archives/view/artwork/16819/untitled-anthropometry?r[]=artwork&sb=_created&sd=desc)
- Görsel 10.** Yves Klein, *Untitled Anthropometry*, Kâğıt Üzerine Kuru Pigment ve Sentetik Reçine, 1960, Heidi Horten Koleksiyonu. [https://www.yvesklein.com/en/archives/index?sb=_created&sd=desc&r\[\]=artwork#/en/archives/view/artwork/16780/untitled-anthropometry?r\[\]=artwork&sb=_created&sd=desc](https://www.yvesklein.com/en/archives/index?sb=_created&sd=desc&r[]=artwork#/en/archives/view/artwork/16780/untitled-anthropometry?r[]=artwork&sb=_created&sd=desc)
- Görsel 11.** Yves Klein, *Yves Klein ve bir model "Anthropométries de l'époque bleue" performansında*. <https://contemporary.burlington.org.uk/journal/journal/side-by-side-al-freemans-art-history>
- Görsel 12.** Uluslararası Çağdaş Sanat Galerisi'nde "Mavi Dönemin Antropometrileri" sunumu, 1961, Uluslararası Çağdaş Sanat Galerisi, Paris. [https://www.yvesklein.com/fr/archives/index?r\[\]=photo&sb=_created&sd=desc&s\[\]=1#/fr/archives/view/photo/335/presentation-des-anthropometries-de-l-epoque-bleue-a-la-galerie-internationale-d-art-contemporain?r\[\]=photo&s\[\]=1&sb=_created&sd=desc](https://www.yvesklein.com/fr/archives/index?r[]=photo&sb=_created&sd=desc&s[]=1#/fr/archives/view/photo/335/presentation-des-anthropometries-de-l-epoque-bleue-a-la-galerie-internationale-d-art-contemporain?r[]=photo&s[]=1&sb=_created&sd=desc)

BÖLÜM 10

Batı Sanatında Mavinin Metaforik Dönüşümü: Kutsallıktan Dijital Sonsuzluğa

Özge ÖNER¹

MAVİ VE METAFOR

Mavi, yalnızca görünür ışık spektrumunun içerisinde yer alan bir renk değil; aynı zamanda farklı dönemlerde çeşitli anlamlar yüklenen, kültürel, düşünsel, duygusal çağrışımlar taşıyan ve kolektif hafızada yer edinen metaforik anlamlar üreten bir ifade biçimi olarak varlık göstermektedir.

Metaforik dil imgeler, sözel çağrışımlar ve soyut temsiller üzerine kuruludur. Metaforlar, bir şeyi başka bir şey aracılığıyla deneyimlememizi sağlar ve böylece yeni kavramsal gerçeklikler üretir (Skara,2018:70). George Lakoff ve Mark Johnson'ın (2015:3-5) belirttiği üzere metafor, yalnızca dilsel bir süsleme değil; düşünsel, algısal ve eylemsel bir ifade biçimidir. Ayrıca “metaforun özü, bir şeyi başka bir şey üzerinden anlamak ve deneyimlemektir” diye de ifade etmektedirler.

Mavinin kelime olarak tanımlanması çok uzun bir zaman almış, hatta başka kelimeler ile tanımlanmıştır, öyle ki bu tanımsızlık hali acaba maviyi görmüyorlar mıydı sorularını dahi doğurmuştur. Oysa mavi renge olan bu kayıtsızlığın, biyolojik bir olgu olan görme ile kültürün bir işlevi olan algının karıştırılmasından, algılanan renk ve adlandırılan renk arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı öne sürülmüştür (Pastoureau, 2017:25). Antik dönemlerde, renk algısı güçlü olmasına rağmen renk sözcük dağarcığı muhtemelen eksikti ki, Latince'de mavi aynı zamanda “karanlık”, “siyah”, “kasvetli” anlamlarını taşımaktaydı ve bu bağlamda

¹ Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, ozgeok@anadolu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-7726-3763

ve etkileşim gibi kavramları da çağrıştırmaktadır. Bununla birlikte dijital kültürde mavi, “mavi ekran” (Blue Screen) üzerinden sistemin kırılabilirliğini de temsil eder. Bilgisayar sistemlerinin çöküşünü ifade eden bu görsel, dijital dünyanın görünmeyen altyapısını açığa çıkarır. Böylece mavi, yalnızca üretilen, deneyimlenen, işleyen bir sistemin değil, aynı zamanda çöken bir sistemin, onun bozulabilirliğinin de metaforu haline gelir. Sonuç olarak mavi, çok katmanlı bir metafor olarak çağdaş dijital sanat içerisinde hem teknolojik sistemlerin görünür yüzünü hem de bu sistemlerin ardındaki karmaşık ilişkiler ağını temsil eden güçlü bir anlam taşıyıcısı olarak işlev görmektedir.

KAYNAKLAR

- Balacci, S., Ciochin, V., & Balan, I. (2025). Culoarea albastră: simbolism, evoluie și conexiuni interdisciplinare. *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Reale și ale Naturii)*, 186(6), 205-215.
- Ball, P. (2001). *Bright Earth: Art and the Invention of Color*. University of Chicago Press.
- Barrett, T. (2015). *Neden bu sanat. Çağdaş sanatta estetik ve eleştiri* (1. baskı). (Çev. E. Ermer). Hayalperest.
- Bill Viola... (1996). Guggenheim. 08.06.2026 tarihinde <https://www.guggenheim.org/artwork/4390> adresinden erişilmiştir.
- Brady, A. (2018). Entering the void: Representation and experience in the work of Yves Klein, with some implications for education. *Educational Frontiers: Philosophy, Film, and Representation. UCL Discovery (University College London)*. <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10069620/>
- Brougher, K. (ed.) (2010) *Yves Klein: With the Void, Full Powers*. (United States: Walker Arts Centre).
- Eco, U. (1986). *Art and beauty in the Middle Ages*. Yale University Press.
- Eco, U. (2004). *On beauty: A history of a western idea*. London: Secker & Warburg.
- Finlay, J. (2011). *Picasso. Picasso's World*.
- Fox, J. (2021). *The world according to colour: a cultural history*. St. Martin's Press, New York.
- Gage, J. (1999). *Color and meaning: Art, science, and symbolism*. Univ of California Press.
- Gage, J. (1993). *Color and culture: Practice and meaning from antiquity to abstraction*. Univ of California Press.
- Gage, J. (2023) *Colour in Art*. London: Thames & Hudson.
- Halse, A. O. (1978). *The use of color in interiors*.
- Hidaka, K. (2024). *The Art of Color Categorization*. Palgrave Macmillan.
- Jacobs, V. & Jacobs, W. (1958). The Color Blue: Its Use as Metaphor and Symbol. *American Speech*, 33(1), 29-46. <https://doi.org/10.2307/453461>
- Kandinsky, W. (1977). *Concerning the spiritual in art* (M. T. H. Sadler, Trans.). Dover Publications.
- Kane, C. L. (2014). *Chromatic algorithms: Synthetic color, computer art, and aesthetics after code*. University of Chicago Press.
- Karaçalı, B. (2024). Çağdaş Sanatta Renk. *The Journal of Academic Social Science*, 69(69), 103-121.
- Kastan, D.S. & Farthing S. (2018). *On color*. Yale University Press. ORIM.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2015). *Metaforlar: hayat anlam ve dil*

(Çev. Gökhan Yavuz Demir), İthaki Yayınları.

McCully, M. (Ed.). (1997). *Picasso: The Early Years 1892–1906*.

National Gallery of Art.

Özdemir, O. Y. (2020). The Immigrant and the Melancholic: Pablo Picasso's Blue Period. *EK Dergi*.

Pastoureau, M. (2017). *Blue: The History of a Color*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/jj.5425895>

Popper, F. (2007). *From Technological to Virtual Art*. Cambridge, MA: MIT Press.

Refik Anadol... (2023). *İstanbul Modern*. 08.06.2026 tarihinde <https://www.istanbulmodern.org/koleksiyon/sonsuzluk-odasi-istanbul-bogazi> adresinden erişilmiştir.

Skara, D. (2018). Colours and metaphors: cognitive perspectives. *Radovi Razdio Filoloških Znanosti*. <https://doi.org/10.15291/RADOVIFILO.1669>

Sooke, A. (2014). *Dergi-Maviye ismini veren ressam*. 06.06.2026 tarihinde https://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2014/10/14_1020_vert_cul_klein_mavisi adresinden alınmıştır.

Tuğal, S. A. (2018). *Oluşum Süreci İçinde Dijital Sanat*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Uz, N. & Uz, A. (2017). "Mavi Dünya: Yves Klein'in Resim ve Heykelleri", *SOBİDER*, 4(12), 81-93. Doi: 10.16990/SOBIDER.3578

Weitemeier, H. (2001). *Yves Klein, 1928–1962: International Klein Blue*. Taschen.

Görsel Kaynakça:

Görsel 1. Saint-Denis, "Musa Penceresi", yaklaşık 1140–1144. Virdis, A. (2021). Color in Suger's Saint Denis: Matter and Light. *Convivium*.

Görsel 2. Giovanni da Milano, Bakire: Sol Tepe Paneli, 1365. <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/giovanni-da-milano-the-virgin-left-pinnacle-panel> (Erişim Tarihi: 06.06.2026).

Görsel 3. Pablo Picasso, La Vie (Hayat), 1903. <https://www.clevelandart.org/art/1945.24> (Erişim Tarihi: 06.06.2026).

Görsel 4. Franz Marc ve Wassily Kandinsky, Der Blaue Reiter yıllık, 1914.

<https://www.germanexpressionismleicester.org/leicesters-collection/books-and-other-publications/the-blue-rider-2nd-edition-star/> (Erişim Tarihi: 06.06.2026).

Görsel 5. Yves Klein, Monokrom Önerisi: Mavi Dönem Sergisi, 1957. [https://www.yvesklein.com/en/archives/index?r\[\]=exhibition&sb=year&sd=asc&rt\[\]=119#/en/archives/view/exhibition/1151/yves-klein-proposte-monocrome-epoca-blu?r\[\]=exhibition&rt\[\]=119&sb=year&sd=asc](https://www.yvesklein.com/en/archives/index?r[]=exhibition&sb=year&sd=asc&rt[]=119#/en/archives/view/exhibition/1151/yves-klein-proposte-monocrome-epoca-blu?r[]=exhibition&rt[]=119&sb=year&sd=asc) (Erişim Tarihi: 06.06.2026).

Görsel 6. Bill Viola, The Messenger, 1996. <https://www.tate.org.uk/art/artworks/viola-the-messenger-t15094> (Erişim Tarihi: 06.06.2026).

Görsel 7. Bill Viola, The Crossing, 1996.

<https://smarthistory.org/bill-viola-the-crossing/> (Erişim Tarihi: 06.06.2026).

Görsel 8. Refik Anadol, Sonsuzluk Odası: Boğaz, 2023. <https://www.istanbulmodern.org/koleksiyon/sonsuzluk-odasi-istanbul-bogazi> (Erişim Tarihi: 06.06.2026).

BÖLÜM II

Plastik Sanatlarda Hareket ve Turuncu Renk İlişkisi

Zeliha AKÇAOĞLU¹

TURUNCU

Turuncu, görünür ışık spektrumunda sarı ve kırmızı arasında yer alan bir renktir. İnsan gözü, baskın dalga boyu yaklaşık 585 ile 620 nanometre arasında olan ışığı gözlemlendiğinde turuncuyu algılar. Geleneksel renk teorisinde, iki ana renk sarı ve kırmızının karıştırılmasıyla üretilen bir ara renktir. “Sıcak kırmızı, kendisine akraba olan sarı katılarak yükseltirirse, turuncu ortaya çıkar. Bu karışımla kırmızının kendi içindeki hareketi ışın yayma, çevreye akıp dağılma hareketinin başlangıcı olma yoluna sokulmuş olur” (Kandinsky, 1993: 76). RGB renk modelinde ise üçüncül bir renk olan turuncu Kandinsky’nin deyimi ile “ kendi güçlerinden emin bir insana benzer ve bunun için özellikle sağlıklı bir etki yapar. Tınısı Angelus’a çağıran orta boy bir kilise çanı gibidir, ya da güçlü bir alto ses, bir largo parçası çalan alto keman gibi” (Kandinsky, 1993: 76).

Adını İngilizcede aynı adı taşıyan portakal meyvesinden alırken Türkçe de ise turunçgillerden turunçtan almıştır. Havuç, kabak, tatlı patates ve portakal gibi birçok meyve ve sebzenin turuncu rengi, bir tür fotosentetik pigment olan karoten maddesi sayesinde oluşmaktadır. Bu karoten pigmentler, bitkilerin güneşten emdiği ışık enerjisini bitkilerin büyümesi için kimyasal enerjiye dönüştürür. Benzer şekilde, sonbaharda yaprakların tonları, klorofil çıkarıldıktan sonra aynı pigment sayesinde turunculaşır.

¹ Prof, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, zakcaoglu@anadolu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3738-2834

KAYNAKLAR

- Acar, B. (2017). Ekphrasis Çağdaş Sanatta Bireleşmeler-II, İstanbul: Corpus Yayınları.
- Akçaoğlu, Z. (2002). Rothko'nun Yolculuğu 1913-1970, Eskişehir: Anadolu Sanat Süreli Sanat ve Kültür Dergisi
- Akçaoğlu, Z. (2010). Resimde Kıpırtı, e-Jornal of New World Siences Academy
- Ashton, D. (1983). About Rothko, New York: Oxford University Press
- Barrett, T. (2022). Sanat Üretimi Form ve Anlam, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Bourriaud, N. (2005). İlişkisel Estetik, İstanbul: Bağlam Yayıncılık
- Brid, M. (2019). Sanatçı Mektupları Leonardo da Vinci'den David Hockney'e, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Chipp, H. B. (1968). Theories of Modern Art A source Book by Artists and Critics, Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press.
- Delamare, F. ve Guineau, B. (2007). Renkler ve malzemeleri (O. Türkiye, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Everdell, W. R. (2012). İlk Modernler Yirminci Yüzyıl Düşüncesinin Kökenlerine İlişkin Profiller, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Fichner-Rathus, L. (1989). Under Standing Art, Englewood Cliffs: Princeton-Hall Yayınevi
- Foster, H. (2017). Gerçeğin Geri Dönüşü Yüzyılın Sonunda Avangard (İkinci Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Fortenberry, D. (2017). The Art Museum, New York: Phaidon Press Limited.
- Gombrich, E. H. (1984). Sanatın Öyküsü (Cömert, B. Çev.), İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.
- Hockney, D. ve Gayford, M. (2017). Mağaradan Bilgisayar Ekranına Resim Tarihi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Kandinsky, V. (1993). Sanatta Zihinsellik Üstüne, (Turan, T. Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ödin, N. ve Kayaalp, A. (2024). Kuzey Rönesansı, İstanbul: Hayalperest Yayınevi
- Ragon, M. (2009). Modern Sanat, İstanbul: Hayalbaz Kitap.
- Rishel, J. J. (2012). Gauguin Cezanne Matisse Visions of Arcadia.
- Philadelphia: Philadelphia Museum of Art. Tunalı, İ. (1983). Felsefenin Işığında Modern Resim (İkinci Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi
- Görsel 1.** Vincent Van Gogh Wheatfield with Crows https://tr.wikipedia.org/wiki/Bu%C4%9F-day_Tarlas%C4%B1_ve_Kargalar
- Görsel 2.** Hans Hoffman, The Gate <https://www.guggenheim.org/artwork/1673>
- Görsel 3.** Jan Van Eyck: Arnolfini Portresi <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/jan-van-eyck-the-arnolfini-portrait>
- Görsel 4.** Paullo Ucello: San Romano Savaşı [https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:San_Romano_Battle_\(Paolo_Uccello,_London\)_01.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:San_Romano_Battle_(Paolo_Uccello,_London)_01.jpg)
- Görsel 5.** Francisco De Goya: 2 Mayıs 1808 https://tr.wikipedia.org/wiki/2_May%C4%B1s_1808
- Görsel 6.** George Seurat: Sirk <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-s/seurat-georges/georges-seurat-sirk-1785/>
- Görsel 7.** Pablo Picasso: Avignonlu Kadınlar <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-p/picasso-pablo/pablo-picasso-avignonlu-kadinlar-9518/>
- Görsel 8.** Henri Matisse : Dans <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-m/matisse-henri/henri-matisse-dans-01-11472/>
- Görsel 9.** Piet Mondrian: Broadway Boogie-Woogie <https://www.moma.org/collection/works/78682>
- Görsel 10.** Mark Rothko, Turuncu ve Sarı <https://buffaloakg.org/artworks/k19568-orange-and-yellow>

BÖLÜM 12

Kromatik Eşikler: Türk Resmi ve Sinemasında Turuncunun Fenomenolojisi

Melis BOYACI¹

RENGİN DUYUMSAL ALGILANIŞI VE TURUNCU

Modernist renk teorisi, renklerin estetik söylemdeki statüsünü kökten dönüştürerek kromatik özerkliğini savunmuştur. Renk, biçim veya temsile yalnızca dekoratif bir eklenti olarak işlev görmekten ziyade, giderek algıyı, duyguyu ve mekânsal deneyimi yapılandırabilen bağımsız bir ifade gücü olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Bu görüşün en erken ve etkili ifadelerinden biri, Wassily Kandinsky'nin “Sanatta Ruhsallık Üzerine” adlı eserinde ortaya çıkar. Kandinsky burada, rengin izleyici üzerinde doğrudan etkisi olan içsel psikolojik ve ruhsal enerjilere sahip olduğunu öne sürer. Kandinsky'nin kromatik çerçevesinde, turuncu renk özellikle dinamik bir konuma sahiptir; kırmızının enerjik yoğunluğu ile sarının parlaklığı arasında yer alır. Bu nedenle turuncu hareket, genişleme, titreşim ve içsel canlılıkla ilişkilendirilir; ama bir yandan da “kırmızının baskın etkisinden dolayı, kendi gücüne inanmış bir insanı temsil eder” (Kandinsky, 2001, s. 81-119).

Johannes Itten ise bu anlayışı, renkler arası etkileşim ve algısal kontrast üzerine yaptığı araştırmalarla daha da sistematize etti. Tamamlayıcı karşıtlık, sıcak-soğuk ilişkileri ve eşzamanlı kontrast analizleriyle, rengin tek başına değil, ilişkisel olarak işlediğini vurguladı. Itten'e göre tamamlayıcı renkler yan yana geldiklerinde birbirlerinin parlaklığını maksimum düzeye çıkarırken, karıştırıldıklarında nötrleşerek griye yönelirler. Bu nedenle turuncu ve mavi arasındaki ilişki yalnızca biçimsel değil, aynı zamanda algısal gerilim üreten dinamik bir ya-

¹ Doç., İstanbul Topkapı Üniversitesi İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarım Bölümü, melisboyaci@topkapi.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2939-6523

Figürler çoğu zaman çevrelerinden ayrılmak yerine onunla bütünleşir; bedenler ve kent dokusu aynı melankolik ışık rejimi içinde erir. Bu nedenle şehir, karakterlerin içinde hareket ettiği nötr bir arka plan değil, onların duygusal durumlarının uzantısı olarak deneyimlenir.

Fenomenolojik açıdan bakıldığında Demirkubuz'un sineması, algıyı anlatsal gelişimden çok atmosferik yoğunluk aracılığıyla yapılandırır. İzleyici yalnızca karakterlerin yaşadığı sıkışmışlığı izlemez; ışığın, rengin ve mekânsal kapanmanın oluşturduğu duyusal alan içerisinde bu deneyimi bedensel olarak hisseder. Turuncu, burada temsil edilen bir renk olmaktan çıkarak, kaygı, tekrar ve çıkmazlığın duyumsanabilir biçimine dönüşür. Lifij'in resimlerinde olduğu gibi, kromatik atmosfer psikolojik durumun görsel karşılığı olmaktan öte, onun doğrudan deneyimlendiği fenomenolojik bir alan üretir. Demirkubuz'un amber iç mekânları, duygusal ağırlığı yavaşça biriktirir. Turuncu, zaman, duman, hareket ve sessizlik boyunca açılır. Vivian Sobchack'ın sinematik bedenlenme kavrayışı burada özellikle önemlidir. Sinematik imge, izleyiciye bedensel olarak hitap eder. Bu nedenle turuncu ışık dokunsal ve kapsayıcı hale gelir. İzleyici, sıcaklık, yoğunluk, boğulma ve istikrarsızlık hisseder. Bu bedensel kromatik deneyim mekânsal algıyı da dönüştürür. Turuncu, yönelimi istikrarsızlaştırır, sınırları çözer ve derinliği sıkıştırır. İç mekânlar artık nötr kaplar değil, psikolojik olarak yüklü ortamlar haline gelir. Aynı zamanda turuncu zamansal olarak da işlev görür. Deleuze'ün zaman-imge kavramı, eylemden çok süreye öncelik tanır. Hem Lifij'de hem de kontemplatif sinemada, turuncu sıklıkla askıda kalma, bekleyiş, sessizlik ya da varoluşsal tereddüt anlarında belirir. Zaman, kromatik olarak yoğunlaşır.

KAYNAKLAR

- Albers, J. (1975). *The Interaction of Color*. Yale University.
- Bachelard, G. (1995). *Ateşin Psikanalizi* (Aytaç Yiğit Çev.). Bağlam Yayınları
- Bachelard, G. (2013). *Mekanın Poetikası* (Alp Tümertekin Çev.). İthaki Yayınları
- Benjamin, W. (1999). *The Arcades Project* (Howard Eiland ve Kevin MacLauglin Çev.). Harward University Press.
- Benjamin, w. (2007). *Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilbildiği Çağda Sanat Yapıtı, Pasajlar* (Ahmet Cemal Çev.). İstanbul: YKY.
- Birren, F. (1961). *Color Psychology and Color Therapy*. Canada: Citadel Press.
- Deleuze, G. (1989). *Cinema 2 Time-Image* (Hugh Tomlinson, Robert Galeta Çev.). University of Minnesota Press.
- Droste, M. (2006). *Bauhaus 1919–1933*. Köln: Taschen.
- Itten, J. (1973). *The Art of Color* (Erns van Haagen Çev.). New York: Van Nostrad Reinhold Company.

- Johnson M. (2025). Albers versus Itten. <https://mitchellino.substack.com/p/albers-versus-itten>
- Kandinsky, W. (2001). Sanatta ruhsallık üzerine. (G. Ekinci, Çev.). Altıkırkbeş Yayınları.
- Merleau-Ponty, M. (2016). Algının Fenomolojisi (Emine Sankartal ve Eylem Hacımuratoğlu Çev.). İthaki Yayınları.
- Norman, R. B. (1989) Color Contrast and CAAD: The Seven Color Contrasts of Johannes Itten. CAAD futures Digital Proceedings
- Otyzbay, Z. (2019). *Türk Kavram Sisteminde Renkler*, SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık.
- Sobchack, V. (1992). The Address of the Eye A Phenomenology of Film Experience. Princeton University Press.
- Tursun, F. K. (2017). Türk Atasözlerinde Renkler, *Renk Kitabı*, Ed. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi Yayınları.

Görsel kaynakça

- Görsel 1: Hamdi Bey, Kaplumbağa Terbiyecisi, Tuval üzerine yağlıboya, 221,5x 120 cm. 1907,, Sunan İnan Kıraç Koleksiyonu. <https://www.peramuzesi.org.tr/sergi/osman-hamdi-bey/194> (Erişim Tarihi: 3 Nisan 2026)
- Görsel 2: Osman Hamdi Bey, Silah Taciri, Tuval üzerine yağlıboya, 175x 130 cm., 1908, Ankara Resim ve Heykel Müzesi. <https://www.arthipo.com/tr-tr/silah-taciri-tuccari-saticisi-osman-hamdi-bey.html> (Erişim Tarihi: 3 Nisan 2026)
- Görsel 3: Şeker Ahmet Paşa, Ormanda Karaca, Tuval Üzerine Yağlıboya, 55x43.5 cm., 1894, Sabancı Müzesi.
- Görsel 4: Hoca Ali Rıza, Peyzaj, Karton Üzerine yağlıboya, 20x 32 cm., Ankara Milli Kütüphane. Şerifoğlu, Ö. F. (2018). *İstanbul'un Ressamı Hoca Ali Rıza Ev ve Şehir*, sf 760, TOKİ.
- Görsel 5: Hoca Ali Rıza, Kıyı Kahvesi, Tuval üzerine yağlıboya, 43.5x61 cm., 1922, Sabancı Müzesi.
- Şerifoğlu, Ö. F. (2018). *İstanbul'un Ressamı Hoca Ali Rıza Ev ve Şehir*, TOKİ.
- Görsel 6: Halil Paşa, Fenerbahçe Koyu, Tuval üzerine yağlıboya, 46x32,5 cm., 1902, Mustafa Tavi- loğlu Koleksiyonu Tansuğ, S. (1994). *Halil Paşa*, sf. 189, YKY.
- Görsel 7: Halil Paşa, Yörükler, Tuval üzerine yağlıboya, 38x55 cm., 1907, Bozlu Olcay Koleksiyonu <https://www.instagram.com/p/DMus6e1ItoH/> (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2026)
- Görsel 8: Hüseyin Avni Lifij, Karagün, Tuval üzerine yağlıboya, 93x119 cm., 1923, Ankara Resim ve Heykel Müzesi.
- Gören, A. K. (2000). Türk Ressamları Dizisi 7 Avni Lifij, sf. 106, YKY.
- Görsel 9: Hüseyin Avni Lifij, Savaş ve Alegori, Tuval üzerine yağlıboya, 160,5x200 cm., 1917, MSGSU İstanbul Resim ve Heykel Müzesi.
- Gören, A. K. (2000). Türk Ressamları Dizisi 7 Avni Lifij, sf 189, YKY.
- Görsel 30: Hüseyin Avni Lifij, Anadolu'da Bir Kasaba, Karton üzerine yağlıboya, 25,5x20,5 cm., Mario Rodrik Koleksiyonu
- Gören, A. K. (2000). Türk Ressamları Dizisi 7 Avni Lifij, sf. 270, YKY.
- Görsel 11: Hüseyin Avni Lifij, Panayıra Gidiş,, Kartuval üzerine yağlıboya, 13,7x17,9 cm., Özel Koleksiyon, dia Prof. Şazi Sirel.
- Gören, A. K. (2000). Türk Ressamları Dizisi 7 Avni Lifij, sf. 292, YKY.
- Görsel 14: Hüseyin Avni Lifij, Çubuk Çayı, Tuval üzerine yağlıboya, 51x85 cm., 1927, Şazi Sirel-Ayten Sirel Koleksiyonu
- Gören, A. K. (2000). Türk Ressamları Dizisi 7 Avni Lifij, sf. 339, YKY.

BÖLÜM 13

Turuncunun Kültürel Yansımaları Bağlamında Bir Geçit: “The Gates”

Merve ÖZCAN¹

TURUNCUNUN TARİHİ: RENGİ GÖRMEK VE ADLANDIRMAK

Renk spektrumunda kırmızı ile sarı arasında fiziksel olarak belirgin bir konuma sahip olan turuncu, insanlık tarihinde en geç adlandırılan temel renklerden biri olmuştur. İngilizcede *orange* kelimesi, Sanskritçe *naranga*’dan türemiş, Farsça ve Arapça üzerinden Avrupa dillerine geçmiş ve başındaki “n” harfinin dil kullanımındaki kayma sonucu düşerek *orange* biçimini almıştır (Kastan ve Farthing, 2018: 44-48). Eski İngilizcede bu renk “sarı-kırmızı” olarak tanımlanmaktaydı (Zimmer, 2014). Orta çağ İngilizcesi’nde ise benzer turuncu tonlarındaki renkler “citrine” ya da “saffron” gibi ifadelerle karşılanıyordu (Etymonline, t.y.).

16. yüzyılın başında Portekizli tüccarlar Hindistan’dan Avrupa’ya portakal taşıdığına, Avrupalılar bilmedikleri bu meyveyi başlangıçta “altın elmalar” olarak tanımlamışlardı (Kastan ve Farthing, 2018: 44-48). Portakal meyvesinin Avrupa dillerine yerleşmesiyle birlikte meyve adı renk adına dönüşmüş; nitekim bugün de bilindiği üzere İngilizce, Fransızca ve İspanyolcada turuncu rengi ile portakal meyvesi hâlâ aynı kelimeyle ifade edilmeye başlanmıştır.

Dilbilimci Benjamin Lee Whorf (1956)’a göre dilin yapısı, o dili konuşanların dünyayı algılama ve sınıflandırma biçimlerini etkilemektedir. Buna göre, turuncuyu ifade etmek için sözcüğü olmayan bir topluluk bu rengi algılasa da onu kırmızıdan ve sarıdan bağımsız, özerk bir kategori olarak kavrayamamıştır.

¹ Arş. Gör. Dr., Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölüm,
merve.ozcan@anadolu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1553-0982

mı olan T.K. Nakagaki, enstalasyonu ilk gördüğünde şöyle demiştir: “İlk izlenimim... bu Japonya mı?” Nakagaki’ye göre Torii kapılarından geçmek kişinin kendisi ve dünya hakkında giderek derinleşen kavrayış düzeylerini simgelemektedir (VOA News, 2005). Daha önce ele alındığı üzere, Shinto geleneğinde vermilyon-turuncu renkli Torii kapısından geçmek, sıradan dünyadan kutsal alana geçişi simgelemektedir (Hall ve Webb, 2024); The Gates de tam olarak bu eşik deneyimini sunarak New York’un kamusal mekânına taşımıştır.

Enstalasyon, her ne kadar uzun zaman önce tasarlanmış olsa da sergilendiği zamanın tarihsel bağlamı açısından da pek çok ziyaretçiye beklenmedik deneyimler sunmuştur. Central Park Conservancy (2025)’nin aktardığına göre; The Gates, 11 Eylül’ün acısını taşıyan bir şehirde derin bir düşünceye de zemin hazırlamıştır. Megan Sheekey, bu dönemi şöyle yorumlamaktadır: “Şehir o dönemde hâlâ toparlanmaya çalışıyordu ve herkesin birbiriyle iletişim kurmak için parka akın ettiğini görmek gerçekten inanılmaz bir andı” (CBS News New York, 2025). Dolayısıyla The Gates’in bu tarihsel bağlamda üstlendiği anlam da kaçınılmazdır: Turuncu, Doğu’daki spiritüel arınma ve yücelişiyle örtüşen ancak Batılı bir coğrafyada ve tarihsel koşulda yeniden üretilen kolektif bir iyileşme deneyiminin rengi olmuş, geçici ve dönüştürücü bir geçite dönüşmüştür.

Tüm bu katmanlar birleştğinde turuncu, kültürel yolculuğunda yalnızca bir renk olarak kalmamış; aynı zamanda bir geçit metaforuna dönüşmüştür. Christo ve Jeanne-Claude, “The Gates” enstalasyonunda turuncuyu bilinçli ya da sezgisel olarak kültürlerarası eşik olarak kullanmıştır. Batı’nın siyasi kimliğini, Doğu’nun kutsal geleneğini, rengin kendi etimolojik yolculuğunu ve insan bedeninin mekânsal deneyimini tek bir formda cisimleştirmiştir. New York’un kamusal mekânına uzanan bu yolculukta turuncu, her seferinde bir eşığı işaretlemiş, dilden kültüre, kültürden tarihe, tarihten sanata geçişin rengi olmuştur.

KAYNAKLAR

- Antmen, A. (2013). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. (5. Bs.). Sel Yayıncılık. İstanbul.
- American Society of Civil Engineers Texas Section. (2025). The History of the Traffic Cone: A Symbol of Safety. [texasce.org](https://www.texasce.org).
- Art Institute of Chicago. (t.y.). Utagawa Hiroshige. [artic.edu](https://www.artic.edu/artists/34946/utagawa-hiroshige). <https://www.artic.edu/artists/34946/utagawa-hiroshige>
- Barthes, R. (1957). *Mythologies*. Seuil. [Türkçe çev.: Çağdaş söylenler, çev. T. Yücel. Metis Yayınları, 2014.]
- Berlin, B. ve Kay, P. (1969). *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. University of

- California Press.
- Britannica. (t.y.). Agni. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Agni>
- Britannica. (t.y.). Orange, France. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Orange-France>
- Britannica. (2026). Hiroshige. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Hiroshige>
- Britannica. (2026). Mark Rothko. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Mark-Rothko>
- Britannica. (2026). Ravi Varma. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Ravi-Varma>
- Buddhistdoor Global. (2022). The Making of a Monastic's Robes. buddhistdoor.net.
- CBS News New York. (2025, 11 Şubat). 'The Gates' return to NYC's Central Park 20 years later, but in a new form. [cbsnews.com](https://www.cbsnews.com/newyork/news/the-gates-central-park-new-york-city-art-exhibit/). <https://www.cbsnews.com/newyork/news/the-gates-central-park-new-york-city-art-exhibit/>
- Central Park Conservancy. (2025, 12 Mart). The Gates: A Triumphant Celebration of Central Park. [centralparknyc.org](https://www.centralparknyc.org/articles/the-gates-a-triumphant-celebration-of-central-park). <https://www.centralparknyc.org/articles/the-gates-a-triumphant-celebration-of-central-park>
- Christo and Jeanne-Claude Foundation. (t.y.). The Gates, Central Park, New York City, 1979–2005. christojeanneclaude.net. <https://christojeanneclaude.net/artworks/the-gates/>
- Cultural Heritage of India. (2022). The Timeless Beauty and Devotion of Ganga Aarti in India. cultureandheritage.org. <https://cultureandheritage.org/2022/06/ganga-aarti-in-india-worshipping-the-holy-river-ganges-with-lights-bhajans.html>
- Elliot, A. J. (2015). Color and psychological functioning: A review of theoretical and empirical work. *Frontiers in Psychology*, 6, 368. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00368>
- Etymonline. (t.y.). Orange. Online Etymology Dictionary. <https://www.etymonline.com/word/orange>
- Gauguin, P. (1919). Noa Noa (O. F. Theis, Çev.). Nicholas L. Brown. (Özgün eser 1901'de yayımlanmıştır.) <https://archive.org/details/noanoatranslated00gauguoft>
- Haber, J. (2005). The Gates. haberarts.com. <https://www.haberarts.com/gates.htm>
- Hall, N. ve Webb, M. (2024). Torii gates in Japan and Japanese religion. *Asian Art and Architecture*. Connecticut College Digital Commons. <https://diluodigital.conncoll.edu/Asianart/editors-pick/torii-gates-in-japan-and-japanese-religion/>
- Hidaka, K. (2024). *The art of color categorization*. Springer.
- Home Depot Corporate. (2014.). Before the Orange Sign: Building the Home Depot Brand. <https://corporate.homedepot.com/news/history/orange-sign-building-home-depot-brand>
- Kandinsky, W. (2014). Concerning the Spiritual in Art (M. T. H. Sadler, Çev.). Dover Publications. (Özgün eser 1912'de yayımlanmıştır.)
- Kastan, D. S. ve Farthing, S. (2018). *On Color*. Yale University Press.
- Kumarasinghe, W. S., Jayanthi, K. ve Ullagaddi, R. (2026). Therapeutic Applications of Colour and Light: Bridging Holistic Practices and Modern Healthcare. *International Journal of Advances in Signal and Image Sciences*, 483–498. <https://doi.org/10.29284/3zfza885>
- Ronre, D. (2004). *Christo and Jeanne-Claude the Würth Museum Collection*. Philip Wilson Publishers
- National Gallery. (t.y.). Colour Stories: Orange. nationalgallery.org.uk. <https://www.nationalgallery.org.uk/podcast/colour-stories-orange>
- New York City Office of the Mayor. (2003, 22 Ocak). Mayor Michael R. Bloomberg Announces Agreement with Artists Christo & Jeanne-Claude for 'The Gates' in Central Park. NYC.gov. <https://www.nyc.gov/html/om/html/2003a/pr023-03.html>
- Royal Central. (2019). In the Beginning: The House of Orange-Nassau. royalcentral.co.uk.

- Singh, J., Bharati, S. ve Kunj, V. (2024). Shat Chakra. Academia.edu. https://www.academia.edu/122825005/SHAT_CHAKRA
- The Low Countries. (2024). Orange: A Colour that Unites and Divides. the-low-countries.com. <https://www.the-low-countries.com/article/orange-a-colour-that-unites-and-divides-2/>
- Tibetan Nuns Project. (2022). Tibetan Monastic Robes. tnp.org. <https://tnp.org/tibetan-monastic-robos/>
- Traffic Safety Store. (2025). Understanding Safety Vest Color: Lime vs. Orange, and Beyond. trafficsafetystore.com.
- Van Campen, C. (1997). Synesthesia and artistic experimentation. *Psyche: An Interdisciplinary Journal of Research on Consciousness*, 3(6), 1–8. <http://journalpsyche.org/files/0xaa1d.pdf>
- Van Gogh, V. (1885, 28 Ekim). Mektup 537 [Theo van Gogh'a mektup]. Van Gogh Museum Letters Archive. <https://vangoghletters.org>
- Van Gogh Museum. (t.y.). Vincent's Colours. vangoghmuseum.nl. <https://www.vangoghmuseum.nl/en/art-and-stories/stories/vincent-s-colours>
- VOA News. (2005, 11 Mart). Religious Leaders Draw Spiritual Meaning from 'The Gates'. voanews.com. <https://www.voanews.com/a/a-13-2005-03-11-voa39-67382077/274840.html>
- Whorf, B. L. (1956). Language, Thought, and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf (J. B. Carroll, Ed.). MIT Press.
- Whitney Museum of American Art. (t.y.). The Gates, Project for Central Park, New York City. whitney.org. <https://whitney.org/collection/works/22792>
- World History Encyclopedia. (2022). William the Silent. worldhistory.org. https://www.worldhistory.org/William_the_Silent/
- Zimmer, B. (2014). The Peculiar Journey of Orange. Vocabulary.com — Word Routes. <https://www.vocabulary.com/articles/wordroutes/the-peculiar-journey-of-orange/>
- Görsel Kaynakça**
- Görsel 1.** Newton'un renk spektrumunu (Yapay zekaya tarafından üretilen görsel).
- Görsel 2.** Hollandalılar'ın "Kral Günü" kutlamasından bir görüntü. <https://medium.com/@omar.almajzoub/hollands-oranje-fever-what-s-with-the-dutch-and-the-color-orange-2726083959ed>
- Görsel 3.** Home Depot logo tasarımları. <https://corporate.homedepot.com/news/history/archives-theres-no-place-home-save-and-economart-depot-names-didnt-make-cut>
- Görsel 4.** Francis Bacon, "Çarmıha Gerilişin Ün Etüdü", 94 cm x 74 cm, 1944, Tate Britain, Londra.
https://en.wikipedia.org/wiki/Three_Studies_for_Figures_at_the_Base_of_a_Crucifixion
- Görsel 5.** Ho Chi Minh Şehri sokaklarında yürüyen keşişler. <https://en.thaythichtruchaiminh.com/buddhism-flourishes-in-vietnam-over-800-monks-and-nuns-walk-for-alms-in-harmony-preserving-the-noble-tradition-of-all-buddhas-d364.html>
- Görsel 6.** Shinto geleneğinin Torii kapıları, Japonya. https://bokksu.com/blogs/news/unlocking-the-meaning-of-japanese-religious-symbols-torii-gates-shrines-and-more?srsltid=AfmBOoq6UfZMRwaks0CMoTe5oX4gWH19T9i3dopi1GOyPeL_wRYSEniH
- Görsel 7.** Paul Gauguin, "Mahana no atua (Day of the God)", 1894, The Art Institute of Chicago, ABD. <https://www.artic.edu/artworks/27943/mahana-no-atua-day-of-the-god>

Batı Sanatında Orta Çağ'dan Çağdaş Sanata Peyzaj Resminde Yeşil

Gülçin KARACA¹

PEYZAJ VE YEŞİL RENK

Michel Pastoureau (2014: 7) *Yeşil* adlı kitabının *Giriş* kısmına şöyle başlar: “Yeşili sever misiniz? Bu basit soruya verilen yanıtlar bugün ikiye ayrılıyor. Avrupa’da her altı kişiden biri yeşili en sevdiği renk olarak adlandırıyor, ancak neredeyse yüzde onu yeşili sevmiyor veya onlara yakışmadığını düşünüyor. Yeşil, belirsiz olmasa da, ikircikli bir renk gibi görünüyor; bir yandan yaşamın, şansın ve umudun sembolü, diğer yandan düzensizliğin, zehrin, şeytanın ve tüm yaratıklarının bir özelliği.” Bu doğrultuda görülebilir ki, yeşil renk pek çok yönden ele alınabilir fakat, bu kitap bölümünde, yeşil rengin Orta Çağ’dan sonraki Avrupa peyzaj resmindeki kullanımı ve evrimi, Çağdaş Sanata kadar olan süreçte incelenmiştir. Yeşilin peyzajlardaki kullanımının araştırılması, bu rengin doğada, özellikle çayırarda, ormanlarda ve bahçelerde yaygın olarak bulunmasına dayanmaktadır (Pastoureau, 2014: 56).

Resim sanatında yer alan orman ve bahçe gibi doğal unsurlar peyzaj resmiyle doğrudan ilişkilidir. Peyzaj alanında Rönesans hümanizminin belli başlı kavramlarından ve mekansal yapılarından ortaya çıkan görsel bir terimdir. “Dış dünyayı görmenin bir yolu” olarak, 15. yüzyıl sonu ile 16. yüzyıl başında İtalya’dan gelen ve ana konusu doğa manzarası olan *paesaggio* denilen resimlere atıf yaptığı bilinmektedir (Cosgrove, 1985: 46). Peyzaj, tarih boyunca sadece seyredilen bir manzara olmanın ötesinde düşünsel, sanatsal, kültürel ve mekânsal temsil bi-

¹ Doç., Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, gulcinkaraca@anadolu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0002-8768-1667

bilir. Bu çalışma Orta Çağ'dan çağdaş sanata kadar peyzaj resminde yeşil rengin kullanımını ele almaktadır. Özellikle çağdaş sanatta yeşilin kullanımı konusunun araştırılması, başka bir araştırma konusu olarak önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktürk, E. (2004). *Resim sanatında renk-içerik, form-içerik ilişkisi*, Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi.
- Aydoğdu, Y. (2024). Peyzaj kavramına dair farklı yaklaşımlar ve kültürel miras anlayışında peyzajın yeri, *Peyzaj, Eğitim, Kültür, Bilim ve Sanat Dergisi*, 6/2, 140-153.
- Bleiberg, E. (2005). *Arts & humanities through the eras: The age of the Baroque and Enlightenment (1600–1800)* (P. M. Soergel, Ed.). Thomson Gale.
- Bozkurt, F. S., & Erbaş Gürlü, E. (2026). Tuvalden araziye: Peyzaj bahçeciliği. *İdealkent*, (50), 374–414. Doi: 10.31198/idealkent.1773961
- Bryant, W. M. (1882). *Philosophy of landscape painting*. The St. Louis News Company.
- Cosgrove, D. (1985). Prospect, perspective and the evolution of the landscape idea. *Transactions of the Institute of British Geographers*, Vol.10, No.1, 45- 62.
- Coşkun, N. (2006). *Resim sanatında renk-öz bağıntıları*, Sanatta Yeterlilik Tezi. Anadolu Üniversitesi.
- Dolmacı, B. (2023). *1960 sonrası çağdaş sanatta ekolojik temelli yaklaşımlar*, Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ergüven, M. (2022). *Yoruma doğru*. İkinci Basım. İstanbul: YKY.
- Gombrich, E. H. (1997). *Sanatın öyküsü* (E. Erduran ve Ö. Erduran, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Grahame, G. (1895). *Claude Lorrain, painter & etcher*. London: Macmillan and Co.
- Gutheim, F. A. (1933). Claude Lorrain. *The American Magazine of Art*, 26(10), 457–464.
- Gülcemal, G. (2018). *Antik çağ hümanizmi ile rönesans hümanizminin karşılaştırılması*, Yüksek lisans tezi. Kırıkkale Üniversitesi.
- Hamerton, P. G. (1895). *The portfolio: Monographs on artistic subjects, with many illustrations*. London: Seely and Co.
- Hauser, A. (1995). *Sanatın toplumsal tarihi* (Y. Gölönü, Çev.). İkinci Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Hill, J. (2012). Between the grand tour and the sublime sea: thomas coke and william kent at holkham. *The Journal of Architecture*, 17(1), 33–50. <https://doi.org/10.1080/13602365.2012.659898>
- Kalpak, E. (2019). *Klasik sanattan günümüze doğanın temsil edilişi*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.
- Krause, A. C. (2005). *Rönesanstan günümüze resim sanatının öyküsü*. (Dilek Zaptcioğlu, Çev.). Literatür Yayıncılık.
- Mitchell, W. J. T. (2002). *Landscape and power*. University of Chicago Press.
- Moram, G. (2011). *The biomimetics process in artistic creation*. (Y. B. Cohen, Ed.). Biomimetics: Nature-Based Innovation'ın içinde. Londra: Routledge.
- Pastoureau, M. (2014). *Green: the history of a color* (J. Gladding, Trans.). Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Pace, C. (2002). "The golden age... the first and last days of mankind": Claude Lorrain and classical pastoral, with special emphasis on themes from Ovid's *Meta-morphoses*. *Artibus et Historiae*, 23(46), 127–156. <https://doi.org/10.2307/1483702>
- Pirim, N. (2005). *Rönesansın serüveni*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Roethlisberger, M. (1984). Claude Lorrain: some new perspectives. *Studies in the history of art*, 14, 47–2. <http://www.jstor.org/stable/42618030>
- Serullaz, M. (1991). *Empresyonizm sanat ansiklopedisi* (D. Erbil, Çev.). İkinci Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Sungurlar, I. (2020). Giorgione Uyuyan Venüs, *Mahalledebiyat*, <https://mahaledebiyat.com/giorgione-uyuyan-venus/>
- Tunalı, İ. (1992). *Felsefenin ışığında modern resim*. İkinci Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Van Gogh, V. (2026). *Theo'ya mektuplar* (P. Kür, Çev.). 27. Baskı. İstanbul: Yky.
- Walther, I. F. & Metzger, R. (2022). *Van Gogh*. Köln: Taschen.
- Yılmaz, G. (2023). Albrecht Dürer'in Büyük Çimen Öbeği adlı eserine çağdaş bir bakış. *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 9(18), 173-185.
- Görsel kaynakça**
- Görsel 1.** Seçkin Gayrimenkuller Kitabındaki bir el yazmasından minyatür, 1480. Pastoureau, M. (2014). *Green: the history of a color* (J. Gladding, Trans.). Princeton and Oxford: Princeton University Press: 58.
- Görsel 2.** Sandro Botticelli, Bahar, yaklaşık 1482. Reiche, M. and Bussagli M. (2004). *Italian art, painting, sculpture, architecture from the origins to the present day*. Floransa: Giunty: 129.
- Görsel 3.** Leonardo da Vinci, Mona Lisa, 1506-1510 / 1513-16. Reiche, M. and Bussagli M. (2004). *Italian art, painting, sculpture, architecture from the origins to the present day*. Floransa: Giunty: 145.
- Görsel 4.** Albrecht Dürer, Büyük Çimen Öbeği, 1503. Yılmaz, G. (2023). Albrecht Dürer'in büyük çimen öbeği adlı eserine çağdaş bir bakış. *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 9 (18), 179. <https://izlik.org/JA27NZ67EL>
- Görsel 5.** Giorgione, Fırtına, 1508 dolayları. Gombrich, E. H. (1997). *Sanatın öyküsü* (E. Erduran ve Ö. Erduran, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi: 329.
- Görsel 6.** Titian, Andrianlar Alem Yaparken, 1550ler. <https://evrenatlası.com.tr/kultur/titian/>
- Görsel 7.** Claude Lorrain, Peri ve Satir'in Dans Ettiği Manzara, 1641. <https://wikioo.org/tr/paintings.php?refarticle=ARJBPN&titlepainting=Landscape%20with%20Nymph%20and%20Satyr%20Dancing&artistname=Claude%20Lorrain%20%28Claude%20Gell%C3%A9%29>
- Görsel 8.** Constable, Saman Arabası, Yağlıboya, 1821. Gombrich, E. H. (1997). *Sanatın öyküsü* (E. Erduran ve Ö. Erduran, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi: 495.
- Görsel 9.** Claude Monet, İzlenim: Doğan Güneş, 1873. Yılmaz, M. (2006). *Modernizmden Postmodernizme Sanat*. Ankara. Ütopya Yayınevi: 20.
- Görsel 10.** Claude Monet, Japon Köprüsü, 1899. <https://artmuseum.princeton.edu/art/collections/objects/31852>
- Görsel 11.** Georges Seurat, Grande Jatte Adası'nda Bir Pazar Öğleden Sonrası, 1886. <https://www.artic.edu/artworks/27992/a-sunday-on-la-grande-jatte-1884>
- Görsel 12.** Vincent Van Gogh, Gelincikli Tarla, Yağlıboya, 1889, Öztekin, Ö. (2025). Doğadan tuvale, kimyadan inanca: yeşil rengin çok katmanlı yolculuğu, *Akademik Sanat*, Sayı: 26, 115-136 DOI: 10.65082/akademiksanat.1733447: 132.

BÖLÜM 15

Yeşil Rengin Maddeselliği ve Çağdaş Sanatta Aktör Madde Olarak Ortaya Çıkışı

Derya ÜLKER¹

YEŞİL RENGİN MADDESELLİĞİ

... Güneş'in battığı o son anlar neler olduğunu gördünüz mü hiç?
Belki de görmediniz... Görmediyseniz şayet, görme fırsatını kaçırmayın;
çünkü Güneş'in pırıl pırıl bir gökte battığı o son an siz kıızıl değil
yeşil bir ışın göreceksiniz. Hem öylesine ıslıl ıslıl bir yeşil ışın ki bu,
hiçbir ressam o rengi, o tonu bulup da boyayamaz.
Eşsiz bir yeşilden söz ediyoruz...

(Jules Verne, Yeşil Işın, Uyarlayan: Meryem Mine Çilingiroğlu, 2022,
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s.9)

Jules Verne 1882 yılında yazdığı romana günbatımına nadiren eşlik eden yeşil ışının adını verir. Romanın kahramanı hayatını erteleyerek bu yeşil ışını görmek üzere yolculuğa çıkar çünkü onunla ilgili bir efsaneye inanmaktadır. Efsaneye göre bu ışını bir kez gören ömür boyu gönül sarrafı olur, yanılsamalara kapılmaz ve her şeyi son derece berrak bir şekilde görür. Doğa denince akla ilk gelen renklerden biri yeşil olmasına karşın gün batımında ortaya çıkan yeşil ışık neden bu denli olağanüstü, yabancı ve nadirdir?

Yeşil renk anlam olarak kuvvetli bir ikilik barındırır. Bir anlamda yeşil (*vert gai- canlı yeşil*) doğa, canlılık, neşe, ilkbahar, güzellik, umut, bereket, tazelik

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, derya.ulker@msgsu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0002-2156-8530

KAYNAKLAR

- Baker, K. (2005, 6 Haziran). *As nature bleeds, Edward Burtynsky gets the big picture*. Baker. <https://www.sfgate.com/entertainment/article/As-nature-bleeds-Edward-Burtynsky-gets-the-big-2657123.php>
- Baker, U. (2014). *Sanat ve Arzu* (Açık, T. Ed.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bennett, J. (2010). *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things*, Duke University Press Durham and London.
- Birnbaum, D. (1998, Ekim). *1000 Words: Luc Tuymans*. ArtForum. <https://www.artforum.com/features/1000-words-luc-tuymans-201394/>
- Delamare, F., Guineau, B. (2012). *Renkler ve Malzemeleri* (O. Türkay, Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Edward Burtynsky. (t.y.). <https://www.edwardburtynsky.com/projects/photographs/mine> s adresinden erişilmiştir.
- Finlay, V. (2007). *Renkler, Boya Kutusunda Yolculuklar* (K. Emiroğlu, Çev.), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Guggenheim Bilbao (t.y.). *Healing the ecosystem*. <https://www.guggenheim-bilbao.eus/en/did-you-know/healing-the-ecosystem> adresinden erişilmiştir.
- Haraway D. J. (2016). *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*, Duke university Press, Durham and London.
- Hauser, A. (1984). *Sanatın Toplumsal Tarihi* (Y. Gölönü, Çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Johannes, I. (1970). *The Elements of Color* (E. Van Hagen Trans.), Van Nostrand Reinhold Company: New York.
- Mel Chin. (t.y.). *Revival Field*. <https://melchin.org/oeuvre/revival-field/> adresinden erişilmiştir.
- Morton, T. (2007). *Ecology Without Nature*, Harvard University Press: Massachusetts.
- Normand, V. (2015). In the Planetarium: The Modern Museum on the Anthropocenic Stage: *Art in the Anthropocene Encounters Among Aesthetics, Politics, Environments and Epistemologies* (Davis. H.i Turpin, J. Ed.). Open humanities Press. https://openhumanitiespress.org/books/download/Davis-Turpin_2015_Art-in-the-Anthropocene.pdf
- Olafur Eliasson. (t.y.). *Green river*, 1998. <https://olafureliasson.net/artwork/green-river-1998/> adresinden erişilmiştir.
- Kandinsky, V. (2011). *Sanatta Manevîlik Üstüne* (T. Turan Çev.), İstanbul: Haylaz Sanat.
- Kastan, D. S., Farting, S. (2018). *On Color*, Yale University Press. New Haven and London.
- Pastoureau, M. (2014). *Green The History of a Color*, (J. Gladding, Trans.). Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Pauli, L. (2003). *Manufactured Landscape*, Ottawa: National Gallery of Canada in association with Yale University Press <https://archive.org/details/manufacturedland0000paul/page/n5/mode/2up>
- Peeples, J. (2011). Toxic Sublime: Imaging Contaminated Landscapes, *Environmental Communication: A Journal of Nature and Culture*, 5:4, 373-392, DOI: 10.1080/17524032.2011.616516
- Pinault Collection.. (2016). *Sigmar Polke*. https://www.pinaultcollection.com/palazzograssi/media/dl/guida_polke_07_def.pdf
- Ruskin, J. (2015). *Sanat ve Hayat Üzerine* (E. Bakdur, Çev.) İstanbul: Kafka Kitap.
- Ünsal, M. (2025, Mayıs Haziran). *Deney olarak malzeme*. Ünsal. <https://www.didemberbas.com/writings/>
- Yeşil. (t.y.) Etimoloji Türkçe Sözlük. <https://www.etimolojiturkce.com/arama/yesil> adresinden erişilmiştir.
- Görsel 1.** Claude Lorrain Landscape With Merchants, 1629, National Gallery of Art, Washington. <https://www.nga.gov/artworks/41657-landscape-merchants>

- Görsel 2.** John Constable, The Hay Wein, 1821, The National Gallery , London <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/john-constable-the-hay-wain>
- Görsel 3.** Camille Corot, Rocks in the Forest of Fontainebleau, 1860-65, National Gallery of Art, Washington. <https://www.nga.gov/artworks/46585-rocks-forest-fontainebleau>
- Görsel 4.** Luc Tuymans, Orchid, 2013, Collection M HKA, Antwerp.<https://ensembles.org/items/9572>
- Görsel 5.** Tabak, Beauvais bölgesi, 17. Yüzyıl, Ulusal Seramik Müzesi, Sevres. Renkler ve malzemeleri François Delamare ve Bernard Guineau, Yapı Kredi Yayınları, Çeviren Orçun Türkay, İstanbul, 2012. Sayfa 63.
- Görsel 6.** Edward Burtynsky, Mines #22, Kennecott Copper Mine, Bingham Valley, Utah 1983, Godard Gallery, Toronto. <https://www.edwardburtynsky.com/projects/photographs/mines>
- Görsel 7.** Olafur Eliasson, Green river, 1998, Bremen, Almanya. Fotoğraf: Helmut Wieben. <https://olafureliasson.net/artwork/green-river-1998/>
- Görsel 8.** Didem Erbaş, Yerin Altındaki Parıltılar, 2025, Toprak Parçasının Koptuğu An sergisinden, Sanatorium, İstanbul. Fotoğraf: Zeynep Fırat (sanatçının izniyle.)

BÖLÜM 16

Yeşilin Kavramsal İnşası: Dil, Kültür ve Sembolizm¹

Çağrı Sezin ÖZDEMİR²

YEŞİL NEDİR?

Yeşil sadece bir renk midir? Bu sorunun yanıtı, rengin fiziksel özelliklerinin ötesinde, insanın doğayla kurduğu ilişkiye kadar uzanmaktadır. İnsan için yaşamsal önem taşıyan bitki örtüsünün varlığı çoğu zaman yeşil renk aracılığıyla algılanmaktadır. Evrimsel süreçte de insan gözünün yeşil tonlarına duyarlılığının hayatta kalma mücadelesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir (Surridge, Osorio, & Mundy, 2003). Göstergibilimsel açıdan bakıldığında ise yeşil, yaşam ve doğa ile kurduğu bu güçlü ilişki nedeniyle tarih boyunca, canlılık, bereket ve huzur gibi anlamlarla özdeşleşmiştir. İlkel atalarımızın mağara resimlerinde kullandıkları tahmin edilen yeşile yakın tonlar, yeşilin doğa ve yaşamla kurduğu ilişkinin erken sanatsal örnekleri olarak yorumlanmıştır³. Yeşil renk pek çok kültürde cennetin, kutsallığın ve yenilenmenin rengi olarak kabul edilir. Ne var ki farklı bağlamlarda ve kültürlerde yeşilin her zaman bu kadar olumlu anlamlar taşımadığını görürüz. Küf, zehir ya da

¹ Yapay zekâ kullanım bildirimi: Bu çalışmanın yazım ve dil düzenleme süreçlerinde yapay zekâ destekli araçlardan yararlanılmıştır. Çalışmanın içeriği, yorumları ve bilimsel sorumluluğu yazara aittir.

² Serbest araştırmacı, ozceliksezin@gmail.com

³ Fransa'daki Lascaux ve Chauvet mağaralarında yer alan figüratif betimlemeler arasında, bitkisel ve mineral temelli pigmentlerle oluşturulmuş doğal tonlar arasında yeşile yakın renklerin de kullanıldığı tahmin edilmektedir. Bkz. Öztekin, 2025, s. 127.

KAYNAKLAR

- Albayrak, K. (2008). Millî dinlerde renk fenomeni. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1–41.
- Barnard, M. (2002). *Sanat, tasarım ve görsel kültür* (G. Korkmaz, Çev.). Ütopya Yayınevi. (Özgün eser 1998 tarihinde yayımlanmıştır.)
- Bayraktar, N. (2014). Tarihten bugüne yeşil renk adının biçim, anlam ve kavram alanı. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 10(1), 179–193.
- Berger, J. (2013). Görme biçimleri (Y. Salman, Çev.). Metis Yayınları. (Özgün eser 1972 tarihinde yayımlanmıştır.)
- Buçukoğlu, S. M. (2025). Renklerin sanatsal ve psikolojik katmanlarında duygusal iletişim üzerine teorik bir okuma. İçinde *Görünmeyi biçimlendirmek: Sanatta kavramın yolculuğu* (ss. 1–28). Özgür Yayınları. <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub1149.c47722>
- Coşkun, N. (2006). *Resim sanatında renk-öz bağıntıları* (Sanatta yeterliktezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2013, 11 Eylül). *Sağlık ve güvenlik işaretleri yönetmeliği* (Sayı: 28762). Resmî Gazete. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.18829&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>
- Dağlı, B., & Aksoy, Ş. (2023). Ekolojik sürdürülebilirliğin sanatsal çalışmalara yansımaları: Newton ve Helen Mayer Harrison örneği. *Tyke Sanat ve Tasarım Dergisi*, 8(15), 354–373. <https://doi.org/10.55004/tykhe.1354165>
- Deutscher, G. (2015). *Dilin aynasından: Dil dünyayı nasıl şekillendirir?* (C. Çapan, Çev.). Metis Yayınları.
- Edgü, F. (2013). *Biçimler, Renkler, Sözcükler*. Sel Yayıncılık. Karayolları Genel Müdürlüğü. (2015). *Trafik işaretleri el kitabı*.
- Karayolları Genel Müdürlüğü. <https://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionDocuments/KGMdocuments/Trafik/IsaretlerElKitabi/TrafikIsaretleriElKitabi2015.pdf>
- Kastan, D. S., & Farthing, S. (2018). *On color*. Yale University Press.
- Nişanyan Sözlük. Gök. Erişim adresi: <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/g%C3%B6k>
- Önder, M. (1968). Halılar, kilimler ve bir yazılı halı. *Türk Etnografya Dergisi*, (61), 5–12.
- Özdemir, T. (2005). Tasarımda renk seçimini etkileyen kriterler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 391–402.
- Öztekin, Ö. (2025). Doğadan tuvale, kimyadan inanca: Yeşil rengin çok katmanlı yolculuğu. *Akademik Sanat*, (26), 115–136. <https://doi.org/10.65082/akademiksanat.1733447>
- Pastoureau, M. (2014). *Green: The history of a color*. Princeton University Press.
- Sezgin, E. (Der. ve sunan). (2022). *Sanat ve ekoloji: Sanat/yaşam/üretim*. İletişim Yayınları.
- Surridge, A. K., Osorio, D., & Mundy, N. I. (2003). Evolution and selection of trichromatic vision in primates. *Trends in Ecology & Evolution*, 18(4), 198–205.
- Tarhan, D. E. (2020). Goethe’de renk fenomeni. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, 29), 219–246.
- Türkben, T. (2015). Anlam bilim açısından geçmişten günümüze kadar “gök” kavramının anlamsal yolculuğu. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Ekim 2015, 265–272.
- Uzuner, E. (2014). *Renklerin ürün kimliğine etkisi ve çözümleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Valdez, P., & Mehrabian, A. (1994). Effects of color on emotions. *Journal of Experimental Psychology: General*, 123(4), 394–409. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.123.4.394>
- Von Tobel, A. (2017, March 17). *The fun history behind why money is green*. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/learnvest/2017/03/17/the-fun-history-behind-why-money-is-green/>
- Yalur, R. (2021). Grafik tasarımda renklerle düşünme. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 10(79), 478–493.

- <https://doi.org/10.7816/idil-10-79-09>
- Yıldırım, E. (2012). *Türk kültüründe renkler ve ifade ettikleri anlamlar* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Görsel 1.** Şeref Bigalı, Düğün, tarih bilinmiyor. Kaynak: Kodal, T. (2018). “Türk Resim Sanatında Düğün Konulu Resimlerin Ortak Birliktelikleri”.
- Görsel 2.** <https://www.wikiart.org/en/jan-van-eyck/the-arnolfini-wedding-the-portrait-of-giovanni-arnolfini-and-his-wife-giovanna-cenami-the-1434>
- Görsel 3.** Pastoureau, M. (2014). *Green: The history of a color*. Princeton University Press.
- Görsel 4.** Acil Çıkış Kapısı. Kaynak: <https://www.mebilgi.com/wp-content/uploads/2017/02/okullarda-acil-cikis-kapilari-1.jpg>
- Görsel 5.** Otoyol Sonu. Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1e/Turkey_road_sign_B-19.svg
- Görsel 6.** Şahin, D. & Arat, K. N. (2022). Joseph Beuys'un 7000 meşe projesinin Greimas'ın göstergebilim çözümleme yöntemiyle incelenmesi. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (İNİJOSS), 11(1), 228-242. DOI: 10.54282/inijoss.1077870
- Görsel 7.** Henri Matisse, Yeşil Çizgi. Kaynak: <https://uploads5.wikiart.org/00134/images/henri-matisse/the-green-line-1905.jpeg!Large.jpeg>

BÖLÜM 17

Mor Rengin Etimolojisi¹

Ayşe SEZER²

1. MOR RENGİN DİLSEL OLUŞUMU

Mor renk, sanat tarihinde ve görsel kültürde yalnızca bir ara renk olarak değil, anlam katmanları oldukça yoğun bir sembolik alan olarak değerlendirilmektedir. Kırmızı ile mavinin eşit miktarlarda karıştırılmasıyla elde edilen bu renk, doğası gereği hem sıcak hem de soğuk etkisi veren çift taraflı bir karaktere sahiptir; bu durum da onu duygusal ve düşünsel karşıtlıkların ifadesinde güçlü bir araç haline getirmektedir. Antik dünyadan itibaren özellikle Tiryani moru gibi nadir ve zahmetli üretim süreçlerine bağlı boyalar üzerinden elde edilmesi, mor rengin ekonomik ve toplumsal değerini yükseltmiş; bu bağlamda Fenikeliler ile başlayan üretim geleneği, sonraki dönemlerde Roma İmparatorluğu ve Bizans kültüründe güç, iktidar ve ayrıcalığın görsel göstergesi olarak ön plana çıkmıştır.

Bununla birlikte mor renk, yalnızca tarihsel bir statü göstergesi olarak değil, aynı zamanda doğa, dil ve kültür ekseninde çeşitlenen zengin bir adlandırma sistemine de sahiptir. Türkçede leylak, menekşe, erguvan gibi doğrudan bitki ve nesne isimleriyle ifade edilen mor tonları, rengin algısının soyut bir sistemden çok deneyimsel ve kültürel bir bağlamda kurulduğunu göstermektedir. Bu çeşitlilik, mor rengin sanat üretiminde hem estetik hem de anlamsal bir esneklik kazanmasını sağlar; bir yandan dinginlik ve melankoli gibi içsel duyguları çağ-

¹ Bu çalışmada tabloların görselleştirilmesi sürecinde yapay zeka destekli araçlardan yararlanılmış; içerik, veri ve kavramsal çerçeve tamamen yazara aittir.

² Doç., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, GSTF, ayse.sezer@bilecik.edu.tr,
ORCID: 0000 0003 4766 9476

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, G., & Yılmaz Kolancı, B. (2017). Antikçağda Statünün Rengi: Mor. *Cedrus*, 5, 261-285. <https://izlik.org/JA32DY34PZ>
- Artut, K. (2001). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Aslam, M. M. (2006). Are you selling the right colour? A cross-cultural review of colour as a marketing cue. *Journal of Marketing Communications*, 12(1), 15-30.
- Berlin, Brent, & Kay, Paul. (1969). *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. University of California Press.
- Bigalı, Ş. (1984). *Resim sanatı* (2. baskı). Şafak Matbaası.
- Cardon, D. (2007). *Natural Dyes: Sources, Tradition, Technology and Science*. London: Archetype Publications.
- Cartwright, M. (2021, Mayıs 7). *Tyrian moru* (Çev. Ayşegül Atalay). World History Encyclopedia. <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-14999/tyrian-moru/>
- Cazzella, Alberto, & Moscoloni, Maurizio. (1998). *Coppa Nevigata: un insediamento fortificato dell'età del Bronzo*. In L. Drago Troccoli (Ed.), *Scavi e ricerche archeologiche dell'Università di Roma "La Sapienza"* (pp. 178-183). Sapienza Università di Roma.
- Çakalgöz, S. Y., & Eltez, S. (2014). CEROPLASTES RUSCI L. (HEMIPTERA: COCCIDAE) DİŞİ BİREYLERİNİN KABUKLARINDAN ANTİK DÖNEMLERDE KULLANILAN BOYA ÇIKARMA YÖNTEMLERİ İLE BOYA ELDESİ. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 39-44. <https://izlik.org/JA44MY56MS>
- Edgeworth, R. J. (1992). The Roman use of *purpura*. *Latomus*, 51(2), 345-357.
- Eiseman, L. (2000). *Colors for your every mood: Discover your true decorating colors*. Capital Books.
- Ergüven, M. (n.d.). *Sesle renk arasında*.
- Fairchild, M. D. (2013). *Color appearance models* (3rd ed.). Wiley. <https://ebookcentral-proquest-com.offcampus.anadolu.edu.tr/lib/ananadolu/reader.action?docID=1211852&c=RVB-VQg&ppg=111>
- Finlay, V. (2002). *Color: A natural history of the palette*. Random House.
- Gage, J. (1993). *Colour and culture: Practice and meaning from antiquity to abstraction*. Thames & Hudson.
- Giorgianni, Edward J., & Madden, Thomas E.. (1998). *Digital Color Management: Encoding Solutions*. Addison-Wesley.
- Heller, E. (2009). *Psychologie de la couleur: Effets et symboliques*. Pyramyd.
- Hidaka, Kyoko. (2024). *The Art of Color Categorization*. Springer Nature Switzerland. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-47690-7>
- Homer. (2004). *The Iliad* (R. Lattimore, Trans.). Chicago: University of Chicago Press.
- Kanat, A. (2001). *Renk ve duyu psikolojisi*. İlya Yayınları. Wassily Kandinsky (1993). *Sanatta zihinsellik üstüne* (T. Turan, Çev., 2. baskı). Yapı Kredi Yayınları.
- Kandinsky, W. (1993). *Sanatta zihinsellik üstüne* (T. Turan, Çev., 2. baskı). Yapı Kredi Yayınları.
- Kandinsky, W. (2001). *Sanatta ruhsallık üzerine* (G. Ekici, Çev.). Altıkkırkbeş Yayınları.
- Kay, P., & McDaniel, C. K. (1978). The linguistic significance of the meanings of basic color terms. *Language*, 54(3), 610-646.
- Lewis, C. T., & Short, C. (1879). *A Latin Dictionary*. Oxford: Clarendon Press.
- Liddell, H. G., & Scott, R. (1996). *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.
- Melo, M. J. (2009). *History of natural dyes in the ancient Mediterranean world*. In T. Bechtold & R. Mussak (Eds.), *Handbook of Natural Colorants* (pp. 3-18). John Wiley & Sons.
- Munsell, Albert H.. (1905). *A Color Notation*. Munsell Color Company.
- Nişanyan, S. (2024). *Nişanyan sözlük: Çağdaş Türkçenin etimolojisi*. <https://www.nisanyansozluk.com>

- Öztürk, G. B., & Armutcı, B. (2025). PTT Pul Müzesi'nin Yeniden İşlevlendirilmesi ve İç Mekân Yönlendirme Grafiklerinin Analizi. *Tykhē Sanat ve Tasarım Dergisi*, 10(18), 45-70. <https://doi.org/10.55004/tykhe.1531629>
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Pantone. (2022). *Pantone Color System*. Pantone LLC.
- Pastoureau, M. (2001). *Blue: The History of a Color*. Princeton: Princeton University Press.
- Panofsky, E. (1955). *Meaning in the visual arts*. Doubleday.
- Redhouse, J. W. (1996). *A Turkish and English lexicon*. Librairie du Liban. (Orijinal çalışma 1890)
- Reese, D. S. (1987). Palaikastro shells and Bronze Age purple dye production. *Annual of the British School at Athens*, 82, 201–206.
- Reinhold, M. (1970). *History of Purple as a Status Symbol in Antiquity*. Brussels: Latomus.
- Roland Barthes, R. (1972). *Mythologies* (A. Lavers, Trans.). Hill and Wang.
- Özol, A. (2012). *Sanat eğitimi ve tasarımda temel değerler*. Pastel Yayıncılık.
- World Wide Web Consortium. (2023). *CSS Color Module Level 4*. <https://www.w3.org/TR/css-color-4/>
- Wyszecki, G., & Stiles, W. S.. (2000). *Color Science: Concepts and Methods, Quantitative Data and Formulae* (2nd ed.). Wiley.
- Görsel 1.** Kaynak, <https://www.shutterstock.com/tr/search/murex-purple>
- Görsel 2.** Kaynak, https://egepazarindan.com/rubia-tinctorum-kok-boya-bitkisi-ne-dir-nasil-kullanilir/?srsltid=AfmBOooHYsgVnEOHVhIbCyNIaXI-cdqkuWEP40L07Tg_U-JaQavowdV0
- Görsel 3.** Kaynak, <https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/blueberry-farm-bunch-ripe-fruits-on-2622504947?trackingId=0975ea76-999b-40fb-bb4d-2c92346029ea&listId=search-Results>
- Tablo 1.,2.,3.,4.** Bu çalışmada tabloların görselleştirilmesi sürecinde yapay zeka destekli araçlardan yararlanılmış; içerik, veri ve kavramsal çerçeve tamamen yazara aittir.
- OpenAI.** (2026). *ChatGPT* (Version GPT-5.5) [Large language model]. <https://openai.com>

Çağdaş Sanat ve Görsel Kültürde Mor Rengin Melankolik Serüveni

Elif BEYAZ KARDEŞ¹

PLASTİK UNSURDAN DUYGUSAL BASINÇ ALANINA: MORUN ANLATI GÜCÜ

Sanatta renk, hafızayı, psikolojik gerilimi ve duygusal yoğunluğu taşıyan algısal bir alan olarak gözlemlenebilmektedir. Çağdaş resim sanatında renk, temsiliyetin ötesinde, algıyı yönlendiren ve izleyiciyle kurulan deneyimi belirleyen temel bir unsur hâline gelmiştir ve nesneyi tanımlayan ikincil bir öge olmaktan uzaklaşmış, duygusal, psikolojik ve mekânsal bir atmosfer kuran başlıca araç olarak kullanılmıştır. Bu dönüşüm içerisinde mor renk; belirsizlik, içe dönüklük, melankoli, kırılganlık gibi süreçlerle kurduğu güçlü ilişki nedeniyle çağdaş resim sanatında dikkat çeken bir ifade alanına sahiptir. Mor, ara renk olması ve algısal olarak sınırda duran bir renk olması nedeniyle izleyici üzerinde hem çekici hem de huzursuz edici bir etki yaratabilmektedir. Rengin bu ikili yapısı, tarihsel ve sembolik kaynaklarda da karşıtlıklar arasında kurulan bir denge hâli üzerinden tanımlanmaktadır. Chevalier ve Gheerbrant’a göre mor; “ölçülülüğün, zihinsel berraklığın, bilinçli eylemin; gökyüzü ile yeryüzü, duyular ile ruh, tutku ile akıl, aşk ile bilgelik arasındaki dengenin rengidir” (1997, s. 1072). Bu yaklaşım, morun çağdaş görsel kültürde, tek yönlü bir duyguya sabitlenmeyen, gerilimli ve eşiksel bir atmosfer kurabildiğini açıklayıcı niteliktedir.

Güncel resim pratiğinde renk, plastik bir unsur olmanın ötesine geçerek duygusal, psikolojik ve algısal katmanları harekete geçiren bir anlatım aracına dö-

¹ Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, elifbeyazkardes@anadolu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0003-4532-4669

Sonuç olarak mor renk, çağdaş sanat içerisinde sabit bir anlam taşıyan bir sembol olmaktan çok; psikolojik, kültürel, politik ve atmosferik katmanları aynı anda taşıyabilen dinamik bir algı alanı oluşturmaktadır. Renk; beden ile mekân, görünür olan ile bastırılan, bireysel deneyim ile kolektif hafıza arasında sürekli değişen bir geçiş yüzeyi üretmektedir. Bu nedenle mor, çağdaş resim sanatında yalnızca estetik bir tercih değil; izleyiciyi psikolojik ve duyuşsal bir deneyime yönlendiren güçlü bir atmosfer biçimi olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Ö., & Kolancı, B. (2017). Antikçağda statünün rengi: Mor. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 10(19), 259–270.
- Art Basel. (2025, January 30). *Into the light with James Turrell*. Bachelard, G. (2015). *Mekânın poetikası* (A. Derman, Çev.). Kesit Yayıncılık.
- Batu Ertung, B. (2022). James Turrell'in ışıla şekillenen enstalasyonları. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 11(97), 1325–1337. doi: 10.7816/idil-11-97-06
- Chevalier, J., & Gheerbrant, A. (1997). *The Penguin dictionary of symbols* (J. Buchanan-Brown, Trans.). Penguin Books.
- International Women's Day. (t.y.). *About International Women's Day*. <https://www.internationalwomensday.com/About>
- İstanbulu, S. (2023). Türk kültüründe inançsal, tarihsel ve nesnel bağlamda türkülerde renkler ve anlamları. *Yegah Müzikoloji Dergisi*, 6(1), 83-106. <https://doi.org/10.51576/ymd.1302992>
- Judy Chicago. (t.y.). Smoke and fireworks performances: Purple Atmosphere from the On Fire Suite. Print Archive; The Jordan Schnitzer Family Foundation. <https://judychicago.com/the-jordan-schnitzer-family-foundation/print-archive/smoke-and-fireworks-performances/>
- Kandinsky, W. (2008). *Concerning the spiritual in art* (M. T. H. Sadler, Trans.). The Floating Press. (Original work published 1911).
- Kavukçu, M. (2010). Resim sanatında renk olgusu üzerine. *Sanat Dergisi*, 9, 57-72. <https://izlik.org/JA38PB75JY>
- Kırık, A. M. (2014). Sinemada Renk Ögesinin Kullanımı: Renk ve Anlatım İlişkisi. 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 2(6), 71-83. <https://izlik.org/JA97DE65ED>
- National Gallery of Canada. (2025, September 4). *Francis Bacon and the Pope series*. <https://www.gallery.ca/magazine/your-collection/francis-bacon-and-the-pope-series>
- Öztürk, H. (2020, March 22). *Yörük kadının mor cepkeni... Kadın haklarının simgesi*. Belgesel Tarih. <https://www.belgeseltarih.com/yoruk-kadininin-mor-cepkeni-kadin-haklarinin-simgesi/>
- Smithsonian American Art Museum. (t.y.). *Purple Atmosphere, from the portfolio "On Fire"* (ca. 1969, printed 2013). Smithsonian Institution. <https://americanart.si.edu/artwork/purple-atmosphere-portfolio-fire-113488>
- teamLab. (t.y.). *Infinite Crystal World*. <https://www.teamlab.art/ew/crystalworld-kyoto/kyoto/>
- Tokyo College. (2021, March 8). *Why the color purple?* <https://www.tc.u-tokyo.ac.jp/en/web-log/3798/>
- Whiddington, R. (2024, July 24). *Van Gogh's "Irises" appear blue today, but were once violet, according to Getty research*. Artnet News. <https://news.artnet.com/art-world/van-gogh-irises-getty-2515593>
- Yüce, S. (2023). *Yinelenen bellek: Hayal kırıklığını imgeye dönüştürmek* (Tez No. 797423) (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi). Ulusal Tez Merkezi.

- Görsel 1.** Van Gogh, V. (1889). *Irises* [Tuval üzerine yağlıboya]. J. Paul Getty Museum. <https://www.getty.edu/art/collection/object/103JNH>
- Görsel 2.** Bonnard, P. (1940–1946). *Nude in the Bath* (Tuval üzerine yağlıboya). Carnegie Museum of Art, Pittsburgh. <https://collection.carnegieart.org/objects/51619113-31b2-4418-9d63-6e-f4767882ee>
- Görsel 3.** Bacon, F. (1953). *Study after Velázquez's Portrait of Pope Innocent X*. Des Moines Art Center. <https://www.francis-bacon.com/artworks/paintings/study-after-velazquez-portrait-pope-innocent-x>
- Görsel 4.** Bacon, F. (1956, October). *Study for Portrait No. 1* [Tuval üzerine yağlıboya]. National Gallery of Canada, Ottawa. <https://www.gallery.ca/magazine/your-collection/francis-bacon-and-the-pope-series>
- Görsel 5.** Yüce, S. (2019). *İsimsiz* (Tuval üzerine yağlıboya, 110 x 130 cm). Sanatçının kişisel arşivi. Sanatçının izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 6.** Yüce, S. (2019). *İsimsiz* (Tuval üzerine yağlıboya, 50 x 50 cm). Sanatçının kişisel arşivi. Sanatçının izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 7.** Yüce, S. (2019). *İsimsiz* (Tuval üzerine yağlıboya, 100 x 100 cm). Sanatçının kişisel arşivi. Sanatçının izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 8.** Yüce, S. (2025). *İsimsiz* (Tuval üzerine yağlıboya, 120 x 100 cm). Sanatçının kişisel arşivi. Sanatçının izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 9.** Beyaz Kardeş, E. (2026). *Mor Cepken* (Yapay zekâ destekli dijital görsel). Araştırmacı tarafından üretilmiştir.
- Görsel 10.** Beyaz Kardeş, E. (2026). *Feminist hareketlerde kullanılan mor bayrak ve kadın dayanışması sembolleri* (Yapay zekâ destekli dijital illüstrasyon). Araştırmacı tarafından üretilmiştir.

BÖLÜM 19

Resim Sanatında Rengin Tarihsel Dönüşümü ve Duygusal Tasarım Bağlamında Dijital Oyun Tasarımına Yansımaları

Remzi SAN²

GELENEKSEL BOYUTTAN DİJİTAL UZAMA RENK

Sanat, insanlığın varoluşuyla birlikte şekillenmiş ve her çağda yalnızca bir yaratı eylemi olmanın ötesinde, insanın dünyayı anlamlandırma biçiminin derin izlerini taşıyan bir yapı olmuştur. Sanatçı, içinde bulunduğu mekânı, toplumu ve çağı yansıtırken aynı zamanda gelecek nesillere bıraktığı eserlerin içinde kendi varlığını da sürdürmeye çalışmıştır. Bu nedenle sanatın insan yaşamındaki önemi salt estetik bir deneyimle sınırlı değildir; yaşanan mekânı temsil eden, kişiliği şekillendiren ve her anı daha anlamlı kılan bir deneyim boyutuna ulaştığı düşünülmektedir. İnsan, sanat aracılığıyla hem bireysel iç dünyasını dışavurur hem de içinde bulunduğu kültürel ve tarihsel bağlamla ilişki kurar. Bu açıdan sanatın geçmişteki yeri kadar geleceğe dair taşıdığı önem de göz ardı edilemez. Toplamlar ve teknolojiler değişse de insanın güzelliğe, anlama ve ifadeye olan eğiliminin her dönemde yeni bir form bulacağı ve sanatın bu eğilimin önemli bir taşıyıcısı olmayı sürdüreceği öngörülmektedir.

Resim sanatı, bu derin ve çok katmanlı yapının görünür yüzlerinden birini oluşturmaktadır. İlk çağlardan günümüze kadar insanlığın doğayı ve kendi iç dünyasını algılama biçiminin temel yansımalarından biri olan resim, insan duy-

¹ Bu araştırmada yararlanılan kaynakların çevirisinde ve veri analizlerinde üretken yapay zekâ araçlarından faydalanılmıştır.

² Doç., Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Çizgi Film ve Animasyon Bölümü, remzisan@anadolu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8406-8069

değil, ortak bir insani ihtiyaçtan beslenen sürekli bir dönüşüm olarak okunabileceğini düşündürmektedir. Papirüs oyun tasarımında mekân, karakter ve asset ölçeklerinde hayata geçirilen renk kararları; bu sürekliliğin dijital bir platforma uyarlanmış somut bir örneği olarak öne çıkmaktadır. Rengin duygusal uyarım üzerindeki etkisinin demografik ve kültürel değişkenlerle de ilişkili olduğu göz önüne alındığında (Rong, 2022; Valdez ve Mehrabian, 1994), gelecekteki oyun tasarımı araştırmalarının bu değişkenleri daha sistematik biçimde ele almasının alanyazına önemli katkılar sunabileceği değerlendirilmektedir. Rengin salt bir görsel unsur olmaktan öte, insan deneyimini biçimlendiren anlamsal bir araç olarak kavranması; sanat tarihi, psikoloji, duygusal tasarım ve dijital oyun tasarımı gibi farklı disiplinlerin kesişiminde üretken ve verimli bir araştırma zemini oluşturmaya devam edeceği öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- Baharom, S. N., Tan, W. H. ve Idris, M. Z. (2014). Emotional design for games: A framework for player-centric approach in the game design process. *International Journal of Multimedia and Ubiquitous Engineering*, 9(10), 387-398.
- Coşkun, N. (2006). Resim sanatında renk-öz bağıntıları [Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelenk, A. ve Kurak Açıcı, F. (2022). Tasarımda yeni yaklaşımlar: Refik Anadol ve makine hatıraları. *Akademik Sanat*, (17), 73-86.
- Florenski, P. (2001). Tersten perspektif (Y. Tükel, Çev.). Metis Yayınları.
- Geslin, E., Jégou, L. ve Beaudoin, D. (2016). How color properties can be used to elicit emotions in video games. *International Journal of Computer Games Technology*, 2016, Makale No: 5182768. <https://doi.org/10.1155/2016/5182768>
- Gombrich, E. H. (1992). Sanatın öyküsü (B. Cömert, Çev.). Remzi Kitabevi.
- Graves, M. E. (1941). *The art of color and design*. McGraw-Hill.
- Ho, A. G. ve Siu, K. W. M. (2012). Emotion design, emotional design, emotionalize design: A review on their relationships from a new perspective. *The Design Journal*, 15(1), 9-32.
- Ivanova, K., Stanchev, P. L. ve Dimitrov, B. (2008). Analysis of the distributions of color characteristics in art painting images. *Serdica Journal of Computing*, 2(2), 111-136.
- Joosten, E., Lankveld, G. ve Spronck, P. (2010). Colors and emotions in video games. *GAME-ON 2010 Konferansı Bildirileri* (s. 61-65).
- Karaçalı, B. (2018). Çağdaş sanatta renk. *The Journal of Academic Social Science*, (69), 103-121. <https://doi.org/10.16992/ASOS.13635>
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayıncılık.
- Kolenda, N. (2016). *The psychology of color*. Kolenda Entertainment LLC.
- Liu, J. (2026). Research on the application of painting art in textile color design. *Textile & Leather Review*, 9, 307-325. <https://doi.org/10.31881/TLR.2026.307>
- Muratbekova, M. ve Shamo, P. (2024). Color-emotion associations in art: Fuzzy approach. *IEEE Access*, 12, 37937-37956. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2024.3375361>
- Ng, Y. Y., Khong, C. W. ve Thwaites, H. (2012). A review of affective design towards video games. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 51, 687-691.

- Özer, H. (2014). Modern resimde renk tayfı [Yayımlanmamış yüksek lisans eser metni]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Painting - The art of color. (2021). International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development, 3.
- Per, M. (2012). Renk teorilerine tarihsel bir bakış. Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, 8, 17-26.
- Plass, J. L., Heidig, S., Hayward, E. O., Homer, B. D. ve Um, E. (2014). Emotional design in multimedia learning: Effects of shape and color on affect and learning. Learning and Instruction, 29, 128-140. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2013.02.006>
- Plutchik, R. (2001). The nature of emotions. American Scientist, 89(4), 344-350.
- Posner, J., Russell, J. A. ve Peterson, B. S. (2005). The circumplex model of affect: An integrative approach to affective neuroscience, cognitive development, and psychopathology. Development and Psychopathology, 17(3), 715-734. <https://doi.org/10.1017/S0954579405050340>
- Rollings, A. ve Adams, E. (2003). On game design. New Riders.
- Rong, Z. (2022). Research on the application of emotional psychology and aesthetic psychology in the color of art design. Archives of Clinical Psychiatry, 49(5), 140-147.
- Stepanova, E. (2019). The impact of color palettes on the prices of paintings. Empirical Economics, 56(2), 755-773. <https://doi.org/10.1007/s00181-017-1413-4>
- Suk, H. J. ve Irtel, H. (2010). Emotional response to color across media. Color Research & Application, 35(1), 64-77.
- Swink, S. (2009). Game feel: A game designer's guide to virtual sensation. Morgan Kaufmann.
- Tunalı, İ. (2020). Felsefenin ışığında modern resim. Fol Kitap.
- Valdez, P. ve Mehrabian, A. (1994). Effects of color on emotions. Journal of Experimental Psychology: General, 123(4), 394-409. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.123.4.394>
- Journal of Experimental Psychology: General, 123(4), 394-409. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.123.4.394>
- Yusa, I. M. M., Ardhana, I. K., Putra, I. N. D. ve Pujaastawa, I. B. G. (2023). Emotional design: A review of theoretical foundations, methodologies, and applications. Journal of Aesthetics, Design, and Art Management, 3(1).
- Görsel 1.** Renk Dalga Boyu. Kolenda, N. (2016). The psychology of color. Kolenda Entertainment LLC. s. 31
- Görsel 2.** Geslin, E., Jégou, L. ve Beaudoin, D. (2016). How color properties can be used to elicit emotions in video games. International Journal of Computer Games Technology, 2016, Makale No: 5182768. <https://doi.org/10.1155/2016/5182768>.)
- Görsel 3.** Gustav Klimt, Ölüm ve Yaşam (Renk değerleri), 1915, Tuval üzerine yağlıboya, 178 × 198 cm, Leopold Müzesi, Viyana. https://en.wikipedia.org/wiki/Death_and_Life (Erişim Tarihi: 24.05.2026).
- Görsel 4.** Papirüs Oyununun Mısır Sokakları, temel alınan renk önermelerine yönelik renk yelpazesi (Remzi San kişisel arşivi).
- Görsel 5.** Papirüs Oyununun Robotik Karakter Tasarımları, temel alınan renk önermelerine yönelik renk yelpazesi (Remzi San kişisel arşivi).
- Görsel 6.** Papirüs Oyununun Karakter Tasarımları, temel alınan renk önermelerine yönelik renk yelpazesi (Remzi San kişisel arşivi).